

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีและแนวคิดที่จะใช้เป็นพื้นฐานงานวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษ
  - 1.1 ความหมายทั่วไปของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
  - 1.2 ลักษณะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
  - 1.3 การให้การช่วยเหลือเด็กแก่ปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษตั้งแต่ระยะแรกเริ่ม
2. การศึกษาบำบัดสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
  - 2.1 เด็กที่มีความต้องการพิเศษตามแนวคิดมนุษยปรัชญา
  - 2.2 ความเป็นมาเกี่ยวกับการศึกษาบำบัด
  - 2.3 แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการศึกษาบำบัด
  - 2.4 แนวคิดในการพัฒนานุเคราะห์ทางการศึกษาบำบัด
3. ผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษและการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง
  - 3.1 บทบาทของผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดูลูก
  - 3.2 การปรับตัวในการเผชิญกับปัญหาของผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
  - 3.3 การให้การศึกษาลำดับผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
  - 3.4 การเรียนรู้ของผู้ใหญ่
  - 3.5 ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง
    - 3.5.1 แนวคิดที่แตกต่างกันของทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง
    - 3.5.2 รูปแบบของการบูรณาการเพื่อการเปลี่ยนแปลง
4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
5. บูรณาการแนวคิด ทฤษฎี สู่วิธีการในการวิจัย

1. เด็กที่มีความต้องการพิเศษ

1.1 ความหมายทั่วไปของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

เด็กที่มีความต้องการพิเศษ คือเด็กที่มีความยากลำบากอย่างมากอันเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้เมื่อเทียบกับเด็กวัยเดียวกัน ซึ่งเขาต้องการความช่วยเหลือทางการศึกษาเป็นพิเศษนอกเหนือจากการรับบริการทางการศึกษาแบบปกติทั่วไปที่จัดขึ้นในโรงเรียน

(Westwood, 2003)

ข้อความข้างต้นเป็นนิยามของ ความต้องการพิเศษทางการศึกษา ที่ยอมรับในประเทศอังกฤษและเวลส์ ในแต่ละประเทศให้นิยามหรือคำจำกัดความกับคำว่า เด็กที่มีความต้องการพิเศษแตกต่างกันไปในรายละเอียดปลีกย่อย แต่โดยมโนทัศน์หลักแล้วกล่าวได้ว่าคล้ายคลึงกัน เช่น ในประเทศออสเตรเลีย ให้นิยาม เด็กที่มีความต้องการพิเศษ หมายถึง เด็กผู้ซึ่งความสามารถทางร่างกายหรือปัญญาถูกกระทบการเทียบในระดับใดระดับหนึ่ง ทำให้เด็กต้องการความช่วยเหลือด้านการเรียนรู้ ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้นิยามว่า เด็กที่มีสิทธิรับบริการพิเศษเนื่องจากความไม่สามารถหรือความบกพร่องที่ส่งผลต่อการเรียนรู้

เด็กที่มีความต้องการพิเศษในที่นี้รวมถึงเด็กที่มีความไม่สามารถหรือมีปัญหาในด้านต่างๆ อาทิ ด้านการเรียนรู้ ด้านปัญญา ด้านภาษาหรือการพูด มีปัญหาอารมณ์ ออทิสซึม บกพร่องทางการได้ยิน ทางสายตา หูหนวกตาบอด ปัญหาทางกระดูก สมองได้รับความกระทบกระเทือน ปัญหาสุขภาพเรื้อรัง ความไม่สามารถเข้าชั้นและรุนแรง นอกจากนั้นยังรวมถึงเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้า เด็กที่มีปัญหาสมาธิและความสนใจ และเด็กกลุ่มที่เสี่ยงต่อพัฒนาการทางภาษาอันเนื่องมาจากความยากลำบากของภาษาที่สอง ในบางประเทศยังรวมเด็กที่มีพรสวรรค์หรือเด็กปัญญาเลิศเข้าอยู่ในกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษาด้วย ปัจจุบันด้วยความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและการแพทย์ ประกอบกับวิถีชีวิตและการอบรมเลี้ยงดูที่เปลี่ยนแปลงไป เราพบเด็กที่มีความต้องการพิเศษเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งถือว่าเป็นความท้าทายแก่ครูใน ทุกพื้นที่ที่จะจัดการศึกษาให้แก่เด็กกลุ่มนี้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ (Westwood, 2003)

Wright and Stegelin (2003) ให้นิยามเด็กที่มีความต้องการพิเศษว่า คือ เด็กผู้ซึ่งปัญญา การสื่อสาร อารมณ์สังคม หรือลักษณะทางกายภาพมีความต้องการในการปรับโปรแกรมทางการศึกษาเพื่อให้เขาเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งลักษณะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษนั้น

เกี่ยวข้องกับความสามารถหรือความล่าช้าของการควบคุมการทำงานด้านใดด้านหนึ่งหรือมากกว่า

Westwood (2003) ได้นำเสนอแนวคิดขององค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organisation for Economic Co-operation and Development - OECD) ที่ได้จัดประเภทของเด็กที่มีความต้องการพิเศษออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

- 1) เด็กที่ถูกระบุว่ามีความไม่สามารถหรือมีความบกพร่อง
- 2) เด็กที่มีปัญหาการเรียนรู้ซึ่งไม่ถูกระบุว่ามีความไม่สามารถหรือความบกพร่องใด
- 3) เด็กที่มีความยากลำบากเนื่องจากเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความด้อยโอกาส

ทางภาษา

ปัจจุบัน มีแนวโน้มสูงขึ้นที่จะนำเด็กทั้ง 3 ประเภทนี้ (ยกเว้นเด็กที่มีความไม่สามารถที่ช้าช้อนและรุนแรง) กลับเข้าสู่ชั้นเรียนปกติและแนวคิดเช่นนี้แพร่กระจายไปทั่วโลก ส่งผลให้เป็นการจำเป็นอย่างยิ่งยวดที่ครูทุกคนต้องได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และรู้ว่าจะเข้าถึงความต้องการของเด็กในห้องเรียนปกติอย่างดีที่สุดได้อย่างไร

Stakes and Hornby (2002) กล่าวว่า ความยากลำบากในการเรียนรู้โดยทั่วไปนั้นเห็นได้ยาก ต่างจากความไม่สามารถทางร่างกายหรือประสาทสัมผัสที่สังเกตเห็นได้ชัดเจน เช่น แขนขา มือ ตา ส่วนใหญ่ไม่มีสัญญาณเตือนถึงครู เด็กที่มีปัญหาการเรียนรู้อาจดูไม่แตกต่างจากเด็กทั่วไปและครูเองก็ไม่ทราบว่าเด็กมีปัญหา ลักษณะที่เห็นได้เพียงประการเดียว คือ เด็กไม่สามารถทำงานให้เสร็จตามที่ครูกำหนดดังเช่นเด็กคนอื่นในชั้นเรียน เด็กที่มีปัญหาการเรียนรู้เป็นเด็กกลุ่มใหญ่ที่สุดที่ต้องการความช่วยเหลือทางด้านการศึกษาเป็นพิเศษ ซึ่งมีความยากลำบากทางด้าน การเรียนรู้ในระดับตั้งแต่เล็กน้อย ปานกลางและมาก จนถึง รุนแรงและช้าช้อน ทั้งนี้เด็กที่มีปัญหา การเรียนรู้ที่รุนแรงและช้าช้อนมีจำนวนน้อยกว่าเมื่อเทียบกับจำนวนเด็กที่มีปัญหาระดับเล็กน้อยหรือปานกลางและมาก ลักษณะของระดับความรุนแรงของปัญหาแบ่งได้ 3 ระดับ ดังนี้

1) เด็กที่มีปัญหาการเรียนรู้เล็กน้อย คือ เด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้ทางการอ่าน เขียน และทักษะการคิดคำนวณ

2) เด็กที่มีปัญหาการเรียนรู้ปานกลางและมาก คือ เด็กที่มีปัญหาเช่นเดียวกับเด็กกลุ่มแรก แต่มีความล่าช้าในพัฒนาการด้านการพูดและภาษา ทักษะทางสังคมที่ไม่ดี และมีปัญหาด้านอารมณ์และพฤติกรรม

3) เด็กที่มีปัญหาการเรียนรู้ที่รุนแรงและช้าช้อน ดูเหมือนจะมีปัญหามากในทุกเรื่องที่กล่าวมา รวมทั้งการเรียนรู้ทักษะการช่วยเหลือตนเองเบื้องต้น เช่น การแต่งตัว การเข้าห้องน้ำ

ในห้องเรียนปกติเราจะพบเด็กจำนวนมากที่มีปัญหาการเรียนรู้ระดับเล็กน้อย และในปัจจุบันเด็กที่มีปัญหาการเรียนรู้ระดับปานกลางจะได้เข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติในชั้นเรียนรวม

แทนที่จะอยู่ในโรงเรียนเฉพาะสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษดังเช่นในอดีต ขณะที่เด็กซึ่งมีปัญหาการเรียนรู้อัตตาภิบาลจำเป็นต้องอยู่ในโรงเรียนเฉพาะเท่านั้น

กล่าวโดยสรุป เด็กที่มีความต้องการพิเศษ คือ เด็กที่มีความบกพร่อง ไม่ว่าจะป็นทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม หรือสติปัญญา ด้านใดด้านหนึ่งหรือมากกว่า ที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองของเด็ก ซึ่งต้องการการจัดการศึกษาและการบริการเป็นพิเศษที่นอกเหนือจากการจัดให้แก่เด็กปกติทั่วไปในโรงเรียน เพื่อสร้างให้เกิดการเรียนรู้สูงสุดตามศักยภาพของแต่ละคน

1.2 ลักษณะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

แม้ว่า OECD จะรายงานว่ ประมาณ 15 – 20% เป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษ แต่งานวิจัยบางฉบับรายงานว่า มีถึง 32% ที่เป็นเด็กที่มีปัญหาการเรียนรู้อัตตาภิบาล และมีปัญหาพฤติกรรม 9% เป็นเด็กที่มีปัญหาทางด้านอารมณ์และพฤติกรรม และ 3% เป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางด้านปัญญา ร่างกาย หรือประสาทสัมผัส (Westwood, 2003)

Wright and Stegelin (2003) แบ่งเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ดังนี้

1) เด็กปัญญาอ่อน (Mental Retardation) หรือเด็กที่มีความสามารถทางด้านปัญญาต่ำกว่าปกติ คือมีคะแนนความฉลาด (IQ) น้อยกว่า 70 ซึ่งเกิดควบคู่กับความบกพร่องในด้านพฤติกรรมปรับตัวและการแสดงออก

2) สมองพิการ (Cerebral Palsy) หรือสภาวะที่ไม่เกิดการพัฒนาในส่วนของการควบคุมกล้ามเนื้อ ซึ่งเกิดความบกพร่องอันเป็นผลมาจากสมองได้รับบาดเจ็บในระหว่างการเป็นตัวอ่อนขณะคลอด หรือหลังคลอด อันส่งผลถึงระดับในการทำงานของอวัยวะและระดับสติปัญญา การรับสัมผัส กลไก และการสื่อสาร กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ สมองพิการส่งผลถึงการทำงานของกลไกการเคลื่อนไหว และการเคลื่อนไหว

3) การบกพร่องทางการได้ยิน (Hearing Impairment) อาจเกิดในลักษณะถาวรหรือไม่ถาวรก็ได้ แต่ไม่ใช่สาเหตุอันเนื่องมาจากหูหนวก ซึ่งความบกพร่องนี้ส่งผลเสียต่อการเรียนรู้ของเด็ก

4) ความบกพร่องทางภาษาและการพูด (Speech and Language Developmental Delay) ซึ่งอาจเกิดควบคู่กับความไม่สามารรถอื่นๆ เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน สมองพิการ อารมณ์ถูกรบกวน หรือปัญญาอ่อน เหล่านี้ อาจแสดงพัฒนาการทางภาษาและการพูดที่ผิดปกติได้ และเนื่องจากการสื่อสารเป็นเครื่องมือจำเป็นของเด็กสำหรับการพัฒนาในขั้นต่อไป ดังนั้นการระบุพบปัญหาความล่าช้าทางภาษาและการพูดตั้งแต่เนิ่นๆ จึงมีความจำเป็นมาก

5) ออทิสซึม (Autism) จัดเป็นปัญหาด้านสุขภาพ ซึ่งด้านภาษาและการสื่อสารเป็นข้อที่น่ากังวลและต้องการการช่วยเหลือ โดยความสามารถของพัฒนาการที่ส่งผลถึงการสื่อสารทั้งภาษาพูดและที่ไม่ใช่ภาษาพูด รวมทั้งปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

6) เด็กที่มีโครโมโซมเอ็กซ์ผิดปกติ (Fragile X Syndrome) เป็นโรคทางพันธุกรรม เกิดจากความผิดปกติของพันธุกรรมบนโครโมโซม X ซึ่งส่งผลให้เด็กมีความผิดปกติที่แสดงออกทางกายภาพ มีหูใหญ่ หน่ายาว เท้าแบน และการแสดงออกทางจิต คือเด็กจะมีอาการคล้ายออทิสติก คือ ไม่สบตา ไม่ตอบคำถามตรงๆ ขอบกัดมือ นอกจากนั้นยังมีความคล้ายในท่าทางการเดิน การพูด แต่เด็กกลุ่มนี้จะมีความต่างจากเด็กออทิสติก คือ ซ้ำ่าย และไวต่อผู้คนสูงมาก

7) ภาวะอารมณ์ที่ถูกรบกวน (Emotional Disturbance) มีความหมายใน 2 นัยยะ คือ ก) สภาวะที่สะท้อนลักษณะต่างๆ ซึ่งอาจเกิดขึ้นหนึ่งลักษณะหรือมากกว่า ได้แก่ ความไม่สามารถในการเรียนรู้ ซึ่งไม่ได้เป็นผลมาจากปัจจัยทางด้านปัญญา ประสาทสัมผัส หรือสุขภาพ ความไม่สามารถในการสร้างหรือรักษาสัมพันธภาพอันดีระหว่างเพื่อนหรือครู แสดงพฤติกรรมหรืออารมณ์ที่ไม่เหมาะสมภายใต้สถานการณ์ปกติ อารมณ์รุนแรง ไม่มีความสุข หรือหุดหู่ มีแนวโน้มที่จะพัฒนาสู่อาการทางกายหรือความกลัวที่ตามมา กับปัญหาส่วนบุคคลหรือโรงเรียน และ ข) เด็กที่มีอาการทางจิตซึ่งขาดการติดต่อกับสิ่งแวดล้อม หรือมีบุคลิกภาพที่แตกแยก ทั้งนี้ ไม่รวมเด็กที่ปรับตัวทางสังคมไม่ได้ นอกจากจะถูกระบุว่าเป็นเด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์ที่ถูกรบกวน

8) ความบกพร่องของกระดูก (Orthopedic Impairments) ภาวะที่กระทบต่อการเรียนรู้ของเด็กซึ่งเกี่ยวกับความบกพร่องที่เป็นมาตั้งแต่กำเนิด (เช่น เท้าผิดรูป ไม่มีแขนขา) ความบกพร่องที่เกิดจากเชื้อโรค (เช่น โปลิโอ วัณโรคกระดูก) และความบกพร่องจากสาเหตุอื่นๆ (เช่น สมอพิการ การหดตัวของกล้ามเนื้อ)

9) ความบกพร่องทางการมองเห็น (Visual Impairments) รวมทั้งตาบอด หมายถึงเด็กที่ตาพอมองเห็นได้บางส่วนและตาที่บอดสนิท เป็นความบกพร่องอันเนื่องมาจากการสูญเสียการทำงานของกรเห็นมากกว่าความผิดปกติของดวงตา ซึ่งความผิดปกติของดวงตาที่นำมาสู่ความบกพร่องทางการมองเห็น เช่น การเสื่อมของเรตินา โรคผิวเผือก ตาต้อหิน ฯลฯ

10) เด็กปัญญาเลิศ (Giftedness) เด็กที่มีความสามารถทางวิชาการสูง มีความจำเป็นเลิศ ช่างซักช่างถาม มีความคิดอ่านลึกซึ้ง สุขุม รู้จักแก้ปัญหา รู้จักยืดหยุ่น มีอารมณ์ขัน มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสนใจหลากหลาย รู้จักใฝ่หาความรู้ด้วยตนเอง มีสมาธิมั่นในการทำกิจกรรมต่างๆ ที่ตนสนใจ มีความถนัดด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านอย่างเด่นชัด เช่น งานฝีมือ กีฬา ดนตรี ฯลฯ (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2545)

1.3 การให้การช่วยเหลือแก่เด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษตั้งแต่ระยะแรกเริ่ม

การติดตามและการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยอย่างต่อเนื่องตั้งแต่แรกเกิดเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้สามารถจัดสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ที่ตอบสนองต่อความต้องการที่แตกต่างกันของเด็กแต่ละคนในทางส่งเสริมพัฒนาการอย่างเป็นองค์รวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่มีพัฒนาการไม่เป็นไปตามวัย การค้นพบปัญหาและส่งเสริมพัฒนาการตั้งแต่แรกเริ่มสามารถช่วยเหลือให้เด็กมีพัฒนาการที่ก้าวหน้าขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้

การให้ความช่วยเหลือแก่เด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษที่มีประสิทธิภาพ คือ การผสมผสานศาสตร์ทางการศึกษาปฐมวัยเข้ากับการศึกษาพิเศษ Wilson (2003) กล่าวว่า องค์ความรู้ของการให้การช่วยเหลือตั้งแต่ระยะแรกเริ่มเกิดขึ้นจากฐานความรู้ทางการแพทย์และการบำบัดมากกว่าฐานความรู้ทางการศึกษา ดังนั้น ในการส่งเสริมพัฒนาการแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษของครูการศึกษาพิเศษจึงเป็นไปในลักษณะที่ครูเป็นฝ่ายชี้ นำให้มีความสำคัญกับการฝึกฝน การเรียนรู้แบบท่องจำ และการสอนแยกส่วนทักษะต่างๆ ในขณะที่องค์ความรู้ทางการศึกษาปฐมวัยเน้นพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ที่เด็กเป็นฝ่ายริเริ่มและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ดังนั้น ในการส่งเสริมพัฒนาการแก่เด็กปฐมวัยจึงให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมที่กระตุ้นให้เด็กเรียนรู้ และการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และการลงมือกระทำ ความท้าทายของครูปฐมวัยในบริบทโรงเรียนเรียนรวม คือ การหลอมรวมทักษะที่มองว่าเด็กเป็นผู้ริเริ่มเข้ากับกลยุทธ์ในการบำบัดเฉพาะทางสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ หลักประการหนึ่งของการให้การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ คือ การส่งเสริมพัฒนาการตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์เฉพาะบุคคล ซึ่งเป้าหมายระยะยาวของการให้การช่วยเหลือตั้งแต่ระยะแรกเริ่ม ประกอบด้วย

- 1) การเตรียมเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษให้พร้อมสำหรับการใช้ชีวิตอย่างมีส่วนร่วมในชุมชนที่เด็กอาศัยอยู่
- 2) การพัฒนาทักษะทางสังคมและกลยุทธ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพให้แก่เด็ก เป้าหมายโดยทั่วไปของการพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่

- 1) พัฒนาการทางด้านบุคคล สังคม และอารมณ์ ครอบคลุมแง่มุมของการพัฒนาด้านบุคคล สังคม อารมณ์ คุณธรรม และจิตวิญญาณ รวมทั้งการพัฒนาคุณค่าในตัวเอง ความเข้าใจตัวเองและผู้อื่น

- 2) การสื่อสาร ภาษา และการรู้หนังสือ ครอบคลุมแง่มุมสำคัญของการพัฒนาทางภาษา และการรู้หนังสือขั้นพื้นฐาน รวมทั้งความชำนาญในการพูด ฟัง และการเป็นนักเขียนและนักอ่าน

- 3) พัฒนาการทางด้านคณิตศาสตร์ ครอบคลุมแง่มุมสำคัญของความเข้าใจคณิตศาสตร์และพื้นฐานด้านจำนวน

4) ความรู้และความเข้าใจต่อโลก เน้นการที่เด็กได้พัฒนาความรู้และความเข้าใจต่อสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ไม่ว่าจะเป็นผู้คนหรือลักษณะของสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น

5) พัฒนาการทางด้านร่างกาย เน้นการที่เด็กได้พัฒนาการควบคุมร่างกาย การเคลื่อนไหว การตระหนักรู้ด้านพื้นที่ และทักษะการใช้ร่างกายในการทำงานทั้งในร่มและกลางแจ้ง

6) พัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์ เน้นการพัฒนาจินตนาการของเด็ก รวมทั้งความสามารถในการสื่อสารและการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกในทางที่สร้างสรรค์

เป้าหมายทางการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยที่กล่าวข้างต้นเป็นเป้าหมายที่คาดหวังให้เด็กปฐมวัยทุกคนบรรลุก่อนถึงวัย 6 ปี เพื่อเป็นรากฐานสำหรับการพัฒนาอย่างมั่นคงต่อไปในอนาคต ในขณะที่เป้าหมายเหล่านี้ยังคงเป็นเป้าหมายของการพัฒนาทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ครูปฐมวัยจำเป็นต้องตระหนักถึงเป้าหมายพื้นฐานเหล่านี้สำหรับการวางแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลให้แก่เด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษ

2. การศึกษาบำบัดสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

2.1 เด็กที่มีความต้องการพิเศษตามแนวคิดมนุษยปรัชญา

Wolf (2004) กล่าวว่า ในการที่จะเข้าใจเด็กตามแนวคิดมนุษยปรัชญา จำเป็นต้องทำความเข้าใจกับพัฒนาการมนุษย์ และในการที่จะเข้าใจร่างกายของมนุษย์ จำเป็นต้องเข้าใจในองค์ประกอบของมนุษย์ ซึ่งตามแนวคิดมนุษยปรัชญามองว่ามนุษย์นั้นประกอบด้วย 4 ภาย คือ ภายเนื้อ (Physical body) ภายชีวิต (Ethereic body) ภายแห่งความรู้สึก (Astral body) และตัวตนภายใน (Ego) ในกรณีของเด็กที่มีความต้องการพิเศษนั้นแม้ภายเนื้อของเขาจะมีปัญหาหรือมีความยากลำบากในการใช้ร่างกาย แต่ตัวตนภายในของเขานั้นสมบูรณ์ เพียงแต่เขาไม่สามารถเชื่อมต่อระหว่างตัวตนภายในกับภายเนื้อให้ทำงานประสานกันได้

Luxford (1994) กล่าวว่า การสำรวจพัฒนาการเด็กทำให้ได้กรอบความคิดพื้นฐานของมาตรฐานพัฒนาการ ซึ่งนำมาใช้ในการอ้างอิงถึงความปกติและความไม่ปกติ ในขณะที่ความเป็นจริงนั้นเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน เราได้นำเสนอลักษณะของเด็กที่มีความแตกต่างไปดังนี้

1) เด็กดาวนซินโดรม (Down's Syndrome) เด็กที่มีหน้าตาและลักษณะทางกายภาพที่คล้ายคลึงกันไม่ว่าจะเป็นชนชาติใด เกิดจากความผิดปกติของโครโมโซมคู่ที่ 21 ซึ่งมีโครโมโซมเกินมาอีก 1 ตัว ปรากฏเป็นความผิดปกติของหน้าตาที่คล้ายกับตัวอ่อนวัย 2 เดือน มีพัฒนาการ

ล่าช้า ไม่ว่าจะเป็นพัฒนาการการนั่ง การยืน การเดิน การเข้าห้องน้ำ หรือการรู้ภาษา และเด็กจะมีพัฒนาการทางปัญญาที่ไม่ปกติ ในทางจิตวิทยาอธิบายเด็กกลุ่มนี้ว่าอยู่ในโลกของจินตนาการและการเลียนแบบ กล่าวคือ มีความเป็นเด็กเล็กสูงเมื่อเทียบกับอายุจริง ลักษณะพิเศษของเด็กกลุ่มนี้ คือ ชอบสังคม เป็นมิตร และสร้างสัมพันธ์กับโลกรอบตัวได้ดี ในขณะที่เด็กมักมีปัญหาสุขภาพ คือ เจ็บป่วยง่ายและเป็นโรคหัวใจ

2) เด็กออทิสติก (Autism) คำว่า Autism มาจากภาษากรีก คือ Autos แปลว่า ตัวเอง ซึ่งออทิสติกหมายถึงการอยู่กับตัวเองคนเดียว ในปัจจุบันนี้พบว่าจำนวนเด็กกลุ่มนี้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากซึ่งลักษณะของเด็ก คือ ไม่สบตา และไม่มีความสัมพันธ์กับโลกและผู้คน เด็กอาจมีอาการตัดขาดจากโลกภายนอก กรีดร้อง ก้าวร้าว กระตุ่นตัวเอง (เช่น โยกตัว ชยบนิ้วตลอดเวลา) ซาดจินตนาการและการเลียนแบบในการเล่น รวมทั้งมีความคิดยึดติดที่ยากที่จะเปลี่ยนแปลง นอกจากนั้นยังพบปัญหาด้านบุคลิกภาพ พัฒนาการทางภาษา สังคม และการรับรู้ ในขณะที่เด็กดาวนซินโดรมรักที่จะอยู่ในโลกนี้และเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี เด็กออทิสติกกลับมีปัญหาเกี่ยวกับการยอมรับตัวเองและโลกรอบตัว

3) เด็กสมองพิการ (Cerebral Palsy) เด็กสมองพิการมีความยากลำบากในการควบคุมการเคลื่อนไหวตั้งแต่ สตรีระ ร่างกาย และแขนขา เนื่องจากพัฒนาการของการควบคุมการเคลื่อนไหวถูกรบกวนซึ่งมีผลตั้งแต่ระดับเล็กน้อยจนถึงรุนแรง เด็กบางคนมีปัญหาเฉพาะการควบคุมร่างกายแต่มีความสามารถทางปัญญาปกติ ซึ่งต้องช่วยให้เขาสามารถรับมือกับความขัดแย้งระหว่างประสบการณ์ภายในและความไม่สามารถทางร่างกาย ในขณะที่เด็กสมองพิการที่มีปัญหาด้านปัญญาพร้อมด้วยต้องการความช่วยเหลืออย่างมากเพื่อให้สามารถส่งผ่านความตระหนักรู้สู่การควบคุมแขนขา เด็กสมองพิการมักติดอยู่กับโลกในวัยเด็กทำให้ขาดความตระหนักรู้และติดอยู่กับภาวะอารมณ์ที่ไม่เติบโตตามวัย บางครั้งเศร้าโศกเสียใจ บางครั้งหัวเราะโดยไม่มีสาเหตุ เหมือนเด็กวัยเตาะแตะที่จะเอื้อมมือไปหยิบจานหรือถ้วยจานโดยปราศจากความตระหนักรู้ต่อผลที่จะตามมา แนวทางในการช่วยเหลือเด็กกลุ่มนี้คือ ความรัก ความเมตตาที่ไม่ใช่ความสงสาร และการรับการบำบัดผ่าน ดนตรี การฝึกพูด การเคลื่อนไหว การนวด เป็นต้น

4) เด็กที่มีอาการอยู่ไม่นิ่ง (Hyperactive) เด็กที่ไม่สามารถควบคุมตนเองให้อยู่นิ่งได้ มักวิ่ง ปีนป่าย รบกวนผู้อื่น โดยปราศจากการยั้งคิด ก้าวร้าวทั้งทางกายและวาจา และมีโอกาสเสี่ยงสูงต่ออันตรายที่จะเกิดขึ้น เด็กที่มีอาการเช่นนี้เกิดจากสมองอักเสบซึ่งมีแนวโน้มที่เป็นผลมาจากการเป็นไข้ซึ่งทำอันตรายต่อสมอง หรืออาจเกิดจากการเจ็บป่วยตั้งแต่เล็กๆ เช่น โรคอีสุกอีใส โรคหัด หรือจากวัคซีนภูมิคุ้มกันโรคต่างๆที่ฉีดเข้าไป ทำให้เด็กมีความยากลำบากในด้านต่างๆ เช่น มีปัญหาเกี่ยวกับการนอนหลับ มีอาการเขย่าวงตัว ไม่เข้าใจภาษา พัฒนาการด้านการพูดที่เป็น

ปัญหา และอาจมีอาการออทิสติกหรือลักษณะทางจิต เช่น เมื่อมีสิ่งเร้าเพียงเล็กน้อยก็พร้อมที่จะหัวเราะหรือกระทำสิ่งใดๆทันที จากการที่สมองและระบบประสาทที่ถูกทำลายทำให้เด็กไม่สามารถควบคุมการแสดงออกและความพอดีภายในตนเองได้ ต้องได้รับความช่วยเหลือให้ค้นพบกับระเบียบแบบแผนและความสงบภายในตนเอง

5) เด็กที่มีอาการเกร็งของกล้ามเนื้อ (Convulsive Disorder) เด็กที่มีอาการชักหรือเป็นลมบ้าหมู ซึ่งเป็นความผิดปกติเกี่ยวกับการเกร็งตัวของกล้ามเนื้อที่ต้องได้รับการรักษาทางการแพทย์ตามความรุนแรงและความถี่ของอาการ การชักส่งผลกระทบต่อสมองทำให้พัฒนาการในบางด้านผิดปกติ เช่น การพูด การเคลื่อนไหว อารมณ์ ฯลฯ เด็กที่มีอาการชักเหมือนถูกดึงอย่างรวดเร็วจากภาวะการตื่นสู่ภาวะการหลับ ทำให้มีอาการสั่น ตัวแข็ง ร่างกายเปลี่ยนสี ฯลฯ และเมื่อสิ้นสุดอาการชักเด็กจะกลับสู่ภาวะปกติคือการมีสติภายหลังจากภาวะไร้สติ การเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วนี้ทำให้เด็กไม่สามารถหาความสัมพันธ์ระหว่างโลกและตัวเอง หรือระหว่างความมีสติและภาวะไร้สติได้ ความท้าทายคือหลีกเลี่ยงโอกาสที่จะเกิดอาการชัก และเรียนรู้ที่จะอ่านลักษณะของเด็กที่ทรมาณจากอาการนี้

6) เด็กที่มีความรู้สึกไวเกินไป (Over-sensitive) เด็กกลุ่มนี้ต่างจากเด็กกลุ่มที่มีอาการชัก คือ เป็นเด็กที่มีความรู้สึกไวอย่างมากต่อคนรอบข้างและสิ่งรอบตัว คล้ายกับมีสัมผัสที่หนัก เด็กมักมีอาการซุนมัว ไม่สบาย และมีพฤติกรรมเรียกร้องความสนใจอย่างมาก เนื่องจากเด็กมองหาความอบอุ่นและความไว้วางใจจากคนรอบข้าง แต่กลับสร้างสถานการณ์ที่จะทำให้ได้รับการปฏิเสธ กล่าวคือเด็กมักแสดงพฤติกรรมที่กระตุ้นให้คนรอบข้างรู้สึกโกรธเนื่องจากรุกรุกล้ำพื้นที่ส่วนบุคคลและถูกผลักให้กลับเข้าไปสู่ตัวเอง แต่ปัญหาคือเด็กไม่สามารถยอมรับตัวเองและพื้นที่จิตใจของตนเองได้

7) เด็กที่มีโครโมโซมเอ็กซ์ผิดปกติ (Fragile X-Syndrome) เป็นโรคทางพันธุกรรม เกิดจากความผิดปกติของพันธุกรรมบนโครโมโซม X ซึ่งส่งผลให้เด็กมีความผิดปกติที่แสดงออกทางกายภาพ มีหูใหญ่ หนัวยาว เท้าแบน และการแสดงออกทางจิต คือเด็กจะมีอาการคล้ายออทิสติก คือ ไม่สบตา ไม่ตอบคำถามตรงๆ มักกัดมือ นอกจากนั้นยังมีความคล้ายในท่าทางการเดิน การพูด แต่สิ่งที่ต่างไปจากเด็กออทิสติก คือ ซ้ำอ้าย และไวต่อผู้คนสูงมาก นอกจากนั้นยังมีความสามารถในการรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น ให้ความอบอุ่น และชอบช่วยเหลือผู้อื่นแทนที่จะสนใจตัวเอง

8) เด็กที่มีความบกพร่องด้านภาษาและความเข้าใจ (Aphasia) เด็กกลุ่มนี้มีความยากลำบากในด้านความเข้าใจคำและความหมาย ซึ่งเด็กไม่สามารถสื่อสารได้ส่งผลให้เกิดความซุ่นซ้องหมองใจและเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวหรือรบกวนผู้อื่น ในกรณีที่เด็กมีระบบการได้ยินปกติแต่เขาไม่สามารถแยกความแตกต่างของเสียง ไม่ได้ยินคำ ซึ่งทำให้ไม่เข้าใจภาษาและคำพูด

กรณีนี้เรียกว่า ความบกพร่องทางการรับรู้ภาษา (Receptive Aphasia) และอีกกลุ่มหนึ่งที่สามารถเข้าใจภาษาและตอบสนองต่อคำสั่งได้แต่ไม่สามารถพูดโต้ตอบได้ เรียกว่า ความบกพร่องทางการแสดงออกทางภาษา (Executive Aphasia) บางครั้งเด็กถูกวินิจฉัยเป็นออทิสติกเนื่องจากเด็กมีอาการเก็บตัวอย่างมากและมีปัญหาในการสื่อสาร แม้ว่าเด็กจะสามารถเดิน พูด และคิดตามขั้นพัฒนาการแรกในวัยเด็กได้ แต่ไม่สามารถพัฒนาการพูดในขั้นต่อไปได้ การบำบัดด้วยการฝึกพูดและกิจกรรมการเคลื่อนไหว เป็นประโยชน์มากแก่เด็กกลุ่มนี้

9) เด็กที่มีปัญหาด้านการอ่านเขียน (Dyslexia) เด็กกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงการแสดงออกผ่านการอ่านหรือการเขียน ซึ่งมีปัญหาในการแยกความแตกต่างของคำและความหมายผ่านการอ่านและการเขียน การช่วยเหลือต้องอาศัยความใส่ใจเป็นพิเศษและการใช้จินตนาการในการสอน

แม้ว่าเด็กจะมีบางด้านที่แตกต่างกันไปซึ่งต้องการการได้รับความช่วยเหลือในการบำบัดเป็นพิเศษ แต่มีความต้องการพื้นฐานเหมือนกันไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย เช่น อาหาร น้ำ อากาศ หรือทางด้านจิตใจ เช่น ความอบอุ่น ความรัก ความปลอดภัย เด็กที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกายที่ตัวตนภายในของเขาไม่สามารถเชื่อมต่อกับกายเนื้อให้ทำงานหรือพัฒนาไปตามปกติได้ ซึ่งต้องการสิ่งแวดล้อมที่มีสุขภาวะในอันที่จะช่วยประคับประคองให้เขารู้สึกมั่นคงปลอดภัย และเติบโตได้อย่างมั่นคงในสังคม

2.2 ความเป็นมาเกี่ยวกับการศึกษานำบัด

มีเพียงความช่วยเหลือจากมนุษย์สู่มนุษย์ และการเผชิญหน้าของดวงจิตกับดวงจิต เป็นเพียงการพบกันง่าย ๆ ระหว่างตัวตนกับตัวตนของปัจเจกทั้ง 2 ซึ่งชนิดของการศึกษานำบัดที่เกิดขึ้นนี้จะสามารถต่อต้านและเยียวยาอุปสรรคภายในของมนุษย์ได้ (König, อ้างถึงใน Hansmann, 1992)

คำกล่าวนี้สะท้อนมุมมองที่ว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เป็นหัวใจของกิจกรรมทั้งหลายที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งเป็นคำกล่าวของ König ผู้ก่อตั้งแคมป์บิลล์ โรงเรียนสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ในอัลเบอติ ประเทศอังกฤษ เป็นโรงเรียนที่รับเด็กที่มีความต้องการพิเศษลักษณะต่างๆ อาทิ ออทิสซึม ปัญหาด้านอารมณ์และพฤติกรรม ดาวน์ซินโดรม สมองพิการ หูหนวก ตาบอด ภายใต้แนวคิดนี้มองว่า เด็กเหล่านี้จะพัฒนาขึ้นหากพวกเขาไม่ถูกแยกออกจากกันตามลักษณะของความบกพร่องหรือความไม่สามารถ เด็กเหล่านี้จะพัฒนาในบริบทของการแบ่งปันในชีวิตกับผู้คนที่มีความแตกต่าง เติบโตซึ่งกันและกันและ

ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการพัฒนาเพื่อให้ความไม่สามารคนั้นเกิดเป็นศักยภาพขึ้นมา โดยที่จังหวะของการเรียนรู้และการผ่อนคลาย การทำงานและการเล่น วันในสัปดาห์และวันอาทิตย์ การเปิดเทอมและการปิดเทอม เป็นจังหวะที่จำเป็นในการพัฒนาเด็กซึ่งผู้ใหญ่ต้องจัดจังหวะของชีวิตที่สม่ำเสมอทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนให้แก่เด็ก เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงภายในจิตใจ ความคุ้นชินกับสิ่งแวดล้อมภายนอก และเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามศักยภาพให้เกิดขึ้น

การศึกษาบำบัด (Curative Education) เกิดขึ้นมานานกว่า 50 ปี และแผ่กระจายแนวคิดนี้ไปกว่า 50 ประเทศทั่วโลก เป็นแนวคิดที่พัฒนาขึ้นจากฐานของการมองมนุษย์ตามแนวมนุษยปรัชญา (Anthroposophy) ซึ่งก่อตั้งโดย Rudolf Steiner สะท้อนการทำงานประสานกันระหว่างสหสาขาวิชา อาทิ ครูการศึกษาบำบัด นักบำบัด ศิลปิน และผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ ซึ่งแคมป์ฮิลล์หรือโรงเรียนสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้ใช้แนวคิดการศึกษาบำบัดนี้ เป็นปรัชญาทางการศึกษาโดยมีเป้าหมายเพื่อให้โอกาสแก่บุคคลในการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ (Soul) และจิตวิญญาณ (Spirit) ให้เด็กได้อยู่อย่างมีศักดิ์ศรี มีความภาคภูมิใจในตนเอง และสร้างให้เกิดการประสานกันระหว่างชุมชนและสังคม ซึ่งเด็กได้มีโอกาสในการแบ่งปันบางสิ่งที่มีแก่สังคม

คำว่า การศึกษาบำบัด หรือ Curative Education แปลมาจากคำว่า Heilpädagogik ในภาษาเยอรมันซึ่งใช้อธิบายวิธีการที่ใช้ในการช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ คำว่าการศึกษาบำบัดนี้แยกได้เป็น 2 คำย่อย ประกอบด้วยคำว่า การบำบัด แปลว่า การรักษาซึ่งมีความหมายทางการแพทย์ และคำว่า การศึกษา ซึ่งมาจากภาษาละตินว่า educere แปลว่า ไปข้างหน้า (Luxford, 1994) ดังนั้นคำว่า การศึกษาบำบัด จึงหมายถึง การให้การศึกษารหรือการกระทำใดใดที่จะส่งผลในทางการเยียวยาแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อให้เขาได้รับการพัฒนาที่สูงขึ้น

การศึกษาบำบัดนั้นเน้นที่ตัวเด็ก ซึ่งพัฒนาการตามปกติของเขาหยุดชะงักหรือช้าในบางด้าน จากทัศนะของนักการศึกษาบำบัดนั้นมองที่ กรรมหรือชะตากรรมของเด็กที่ต้องเกิดมาเช่นนั้น ธรรมชาติพื้นฐานของเด็ก และขั้นของพัฒนาการที่ถูกทำให้หยุดชะงัก ซึ่งครูจำนวนมาก รู้สึกว่าการศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติพื้นฐานของเด็กและการทำความเข้าใจในพัฒนาการ การเจริญเติบโตของมนุษย์เป็นสิ่งจำเป็นต่อการศึกษาบำบัด เนื่องจากทำให้ครูเห็นปัญหาเด็กชัดเจนขึ้นและสามารถรับมือกับปัญหานั้นๆได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสถานการณ์ปัจจุบันที่พบว่าเด็กมีปัญหาการเรียนรู้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากทำให้จำต้องผสมผสานการศึกษาและการบำบัดเข้าไว้ในห้องเรียนปกติ

Blitz (1999) กล่าวว่า แนวคิดของการศึกษาบำบัดและการศึกษาพิเศษมีทั้งส่วนที่คล้ายและส่วนที่ต่างกัน กล่าวคือทั้งสองแนวคิดเป็นการทำงานเพื่อส่งเสริมพัฒนาการแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษและมองที่ตัวเด็กเป็นสำคัญ แต่การศึกษาบำบัดนั้นมองเด็กต่างไปจาก

การศึกษาพิเศษ โดยเป็นการมองเด็กแบบองค์รวม (Holistic View) กล่าวคือใช้การวินิจฉัยและการประเมินเด็กภายใต้มุมมองของการมองมนุษย์ว่าประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ร่างกาย จิตใจ และ จิตวิญญาณ ซึ่งพัฒนาการทางกายจะส่งผลต่อสุขภาพทางอารมณ์และจิตวิญญาณของเด็ก ยกตัวอย่างเช่น อารมณ์ที่ถูกกดดันนำไปสู่การยับยั้งของร่างกายในการพัฒนา และแม้แต่อารมณ์ของแม่ระหว่างตั้งครรภ์ก็สามารถส่งผลถึงสภาวะทางร่างกายของลูกได้เช่นกัน จากมุมมองที่แตกต่างนี้อธิบายเพิ่มเติมได้ว่า ความสมดุลของพัฒนาการมนุษย์นั้นเกี่ยวข้องกับ

- 1) กระบวนการเผาผลาญของร่างกาย ซึ่งแสดงออกผ่านการเคลื่อนไหวและกิจกรรมทางกาย
- 2) สภาวะของอารมณ์หรือชีวิตจิตใจของเด็ก ซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบการหมุนเวียนของโลหิตและการทำงานของหัวใจ
- 3) ความสามารถทางปัญญาหรือการรับรู้สัมผัส ซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบประสาทและการทำงานของสมอง

องค์ประกอบของมนุษย์ทั้ง 3 ส่วนนี้เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเด็ก ในกรณีของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ พบว่าขาดความสมดุลขององค์ประกอบเหล่านี้ กล่าวคือ องค์ประกอบด้านใดด้านหนึ่งหรือมากกว่าถูกรบกวนหรือถูกทำให้หยุดชะงัก ซึ่งการศึกษานำบำบัดพยายามสร้างให้เกิดการพัฒนาอย่างเหมาะสมแก่องค์ประกอบทั้ง 3 ส่วน ของมนุษย์ Holtzapfel (1995) นำเสนอความคิด 2 ประการภายใต้แนวคิดมนุษย์ปรัชญาที่ช่วยเพิ่มความเข้าใจต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และสร้างความตระหนักว่าเด็กที่มีความต้องการพิเศษมีความเกี่ยวข้องกับเรา ความคิดแรกคือ เนื้อแท้ของจิตวิญญาณของเด็กไม่ได้ถูกทำลายเช่นเดียวกับคนปกติ จิตวิญญาณที่เข้มแข็งของเด็กแสดงออกจากร่างกายที่บกพร่องทำให้ปรากฏเป็นความผิดปกติหรือความผิดปกติเปรียบได้กับเครื่องดนตรีที่ไม่สมบูรณ์มีเสียงที่ผิดเพี้ยนไป แม้นักดนตรีชั้นเลิศก็ไม่สามารถเล่นดนตรีให้ไพเราะและเสียงไม่เพี้ยนได้ สิ่งที่ผิดพลาดคือเครื่องดนตรีไมใช่ นักดนตรี และความคิดประการที่สอง คือ คนเราทุกคนมีความไม่ปกติซ่อนเร้นอยู่เช่นเดียวกับความไม่ปกติที่เราเห็นได้จากเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เหตุผลเพียงประการเดียวที่ความไม่ปกติเหล่านั้นไม่ปรากฏหรือปรากฏเพียงเศษเสี้ยว คือ ความไม่ปกติเหล่านั้นถูกปกปิดหรือกดไว้ด้วยแรงต้านทาน

2.3 แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการศึกษานำบัด

Luxford (1994) กล่าวว่า การศึกษานำบัดเกี่ยวข้องกับความต้องการของเด็กที่กำลังพัฒนาซึ่งเขามีความแตกต่างไปจากปกติและต้องการการปฏิบัติเป็นพิเศษ ในฐานะครูจำเป็นอย่างไรที่จะต้องเรียนรู้ถึงความเข้าใจในความเป็นมนุษย์เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการแก่เด็กได้อย่างเหมาะสม การศึกษานำบัดเป็นศิลปะของการปฏิบัติที่ไม่มีกฎตายตัว เนื่องจากผู้ที่

ทำงานกับเด็กจะต้องเป็นผู้สร้างสรรวิธีปฏิบัติที่สัมพันธ์กับเด็กแต่ละคนเพื่อให้เกิดผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งพื้นฐาน 3 ประการที่จะช่วยให้การศึกษานำบัดมีประสิทธิภาพ ได้แก่

- 1) ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์
- 2) การสังเกต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการมองเห็นความผิดปกติ และ
- 3) ความเข้าใจ อันนำไปสู่การบำบัดที่เหมาะสม ทั้งนี้การศึกษานำบัดเป็นกิจกรรมที่รวมผู้เชี่ยวชาญจากหลากหลายสาขาวิชาในการดูแลให้การศึกษาแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยมีหัวใจสำคัญอยู่ที่การทำงานประสานกันระหว่างชีวิตที่บ้าน การเรียนรู้ที่โรงเรียน และการบำบัดกับนักบำบัดเฉพาะทาง ภายใต้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง การลงมือปฏิบัติ และศิลปะ ซึ่งการจัดการศึกษานำบัดเกี่ยวข้องกับเนื้อหาต่างๆ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ พัฒนาการเด็ก ลักษณะเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และสิ่งแวดล้อมที่จะช่วยบำบัดเด็ก ได้แก่ ผู้ปกครอง ครู บ้าน หลักสูตร การเรียนรู้ การบำบัด

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามแนวคิดการศึกษานำบัดอยู่บนฐานของความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้ที่ว่า เด็กพัฒนาได้อย่างไร มนุษยปรัชญามองว่ามนุษย์ประกอบด้วย 4 ภาย ได้แก่ รูปกาย (Physical) พลังชีวิต (Etheric) อารมณ์ หรือ ความรู้สึก (Soul or Astral) และ จิตวิญญาณ หรือ ตัวตน (Spirit or Ego) ซึ่งมีเพียงรูปกายเท่านั้นที่สามารถรับรู้ได้ผ่านประสาทสัมผัส ในขณะที่อีกสามภavnั้นไม่สามารถรับรู้ได้โดยตรง แต่ละภavnั้นทำงานภายใต้คุณภาพของภavnึงไป กล่าวคือ รูปกายทำงานภายใต้พลังชีวิต พลังชีวิตทำงานภายใต้ความรู้สึก ภายแห่งความรู้สึกทำงานภายใต้ตัวตน เช่น เมื่อเรตัดสินใจจะหยิบสิ่งของบางอย่างขึ้นมา เราไม่สามารถเปลี่ยนความตั้งใจให้เป็นการเคลื่อนไหวของมือได้ทันที แต่จะเกิดจากการตัดสินใจโดยตัวตนของเราแล้วทำงานไล่ระดับลงมาจนถึงอวัยวะของร่างกาย ในทำนองเดียวกันบุคคลหนึ่งสามารถทำงานกับบุคคลในระดับต่ำกว่าได้ นั่นคือการทำงานของครูผู้เด็ก ภายแห่งความรู้สึกของครูไม่เพียงมีอิทธิพลต่อภavnึงของครูเท่านั้นแต่ส่งผลต่อภavnึงของเด็กเช่นกัน ดังนั้น จากทัศนะนี้ หากครูต้องการให้เด็กพัฒนาในทางที่เหมาะสม ภายแห่งความรู้สึกของครูจะต้องอยู่ในภาวะที่ถูกต้องและเหมาะสมด้วย

กฎของการทำงานทางการศึกษานำบัด สรุปได้ดังนี้

เด็ก: รูปกาย	ครู: ภายชีวิต
ภายชีวิต	ภายแห่งความรู้สึก
ภายแห่งความรู้สึก	ตัวตน
ตัวตน	spirit-self (Holtzapfel, 1995)

Blitz (1999) ได้นำเสนอทัศนะของหลักการทางการศึกษานำบัดที่เกี่ยวข้องกับการดูแล การให้การศึกษา และการบำบัด ดังนี้

1) ในด้านการดูแล ในบริบทของการใช้ชีวิตประจำวันในบ้านที่รายล้อมไปด้วยสิ่งแวดล้อมที่จะช่วยเสริมสร้างความแข็งแรงและความสมบูรณ์ของพัฒนาการทางร่างกายและทางอารมณ์ ประกอบกับความรู้สึกที่มั่นคงปลอดภัยภายในครอบครัวที่อบอุ่น โดยพื้นฐานสำคัญของบ้านคือการรักษาจังหวะในแต่ละวันที่สมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นเวลาของการนอนหลับ การรับประทานอาหาร การพักผ่อน การขับถ่าย และการทำงาน จังหวะเวลาที่สม่ำเสมอนี้ช่วยให้เด็กรู้สึกมั่นคงปลอดภัยและคุ้นชินกับสิ่งแวดล้อม การจัดสิ่งแวดล้อมในบ้านที่มีคุณภาพ ได้แก่ อาหาร สภาพแวดล้อม ของเล่น เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ฯลฯ ซึ่งจัดอย่างเป็นระเบียบ งดงาม สะอาด ประกอบกับการเสริมสร้างทักษะในการช่วยเหลือตนเองและรับผิดชอบตนเอง และสิ่งของของตน ช่วยให้เกิดสุขนิสัยที่ดีและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ กล่าวได้ว่าสิ่งแวดล้อมที่บ้านจะช่วยส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องภายใต้ความเพลิดเพลิน ความสนุกสนาน และความสุข

2) ในด้านการให้การศึกษา จัดชั้นเรียนตามวัยแต่มอบหมายงานที่แตกต่างกันไปตามความสามารถของเด็กแต่ละคน หลักสำคัญของการให้การศึกษาคือการถนอมกลม่อมเกลาความสามารถทางปัญญาและการให้ความรู้แก่เด็กในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ รวมทั้งวิชาต่างๆ เช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ฟิสิกส์ และเคมี โดยผสมผสานศิลปะเข้าไปในวิธีการสอนและคำนึงถึงความรู้สึกทางสุนทรีย์ของเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับความงามท่ามกลางความดูแลเอาใจใส่ของครู นอกจากนั้นยังจัดให้เด็กได้รับประสบการณ์ทางศาสนาเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับการเรียนรู้วิชาการ และจัดกิจกรรมกีฬา การออกกำลังกาย และงานฝีมือ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาทักษะกลไกบนฐานของการทำงานศิลปะ อันช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจและพลังความมุ่งมั่นตั้งใจให้เกิดขึ้น การจัดชั้นเรียนนั้นประกอบด้วยเด็กที่มีอายุใกล้เคียงกันแต่ต่างความสามารถเพื่อให้เขาได้เรียนรู้จากกันและกัน เห็นคุณค่าของกันและกัน เช่น เด็กดาวนินโดรมที่ชอบสังคัมสามารถทำอะไรให้เด็กที่ไม่ชอบสังคัมอย่างเด็กออทิสติกรู้สึกประหลาดใจได้ หรือ เด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์ ที่มีความเห็นคุณค่าในตนเองต่ำจะได้รับประโยชน์อย่างมากในการเป็นผู้ช่วยเพื่อนที่มีปัญหาที่มากกว่าตน

3) ในด้านการบำบัด ถือได้ว่าเป็นการเติมเต็มศักยภาพของเด็ก มีเป้าหมายเพื่อสร้างความสมดุลแก่สุขภาพและพัฒนาการที่ถูกบกพรอนซึ่งแสดงออกให้เห็นในด้านปัญญา อารมณ์ และพฤติกรรมของเด็ก ประกอบด้วยการบำบัดที่หลากหลาย เช่น ศิลปะ ดนตรี การเล่นเกม การนวด ธารา ชี่ม้า เป็นต้น การบำบัดนั้นเกี่ยวข้องกับการทำงานทางการแพทย์ซึ่งเป็นศาสตร์ของการสอนผ่านการบำบัดเฉพาะบุคคล ทั้งยังเป็นการเชื่อมโยงระหว่างการสังเกตสภาวะทางกายภาพและปรากฏการณ์ของจิตในเวลาเดียวกัน

หลัก 3 ประการของการให้การศึกษานำบัดแก่เด็กที่กล่าวมานี้ส่งผลต่อความต้องการในการพัฒนาเด็กทั้งทางร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ ซึ่งการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษไม่สามารถให้น้ำหนักเพียงการสอนทางวิชาการแต่เพียงด้านเดียวเท่านั้น แต่รวมไปถึงรายละเอียดของการดูแลที่บ้าน ชีวิตประจำวันที่คุ้นชิน กิจกรรมในแต่ละวันและช่วงเวลาของทั้งปี และการเติมเต็มศักยภาพผ่านการบำบัด ที่สำคัญเด็กที่มีความต้องการพิเศษไม่ได้แตกต่างไปจากเด็กปกติตรงที่ว่า เขาเรียนรู้จากสิ่งที่เขาเป็นไม่ใช่จากสิ่งที่ถูกสอน (Pietzner, 1980)

สรุปลักษณะของการจัดการศึกษาภายใต้แนวคิดนี้ ได้แก่

- 1) การใช้วิธีการเฉพาะในการวินิจฉัย
- 2) การให้เทคนิคต่างๆในการบำบัด (เช่น การขี่ม้า ดนตรีบำบัด ศิลปะบำบัด แสงสีบำบัด การนวดบำบัด) และการสนับสนุนทางการแพทย์
- 3) การสร้างสภาพแวดล้อมหรือสภาวะต่างๆที่เหมาะสมกับบุคคล สังคม และวัฒนธรรม
- 4) การจัดการศึกษาตามอายุ
- 5) การจัดโอกาสเพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ผ่านการเล่น การเรียน และการทำงาน การศึกษานำบัดเป็นเรื่องของการเยียวยา ซึ่งต้องยอมรับในข้อจำกัดว่า สามารถจะรักษาความไม่ปกติได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เช่น เด็กดาวนซินโดรมไม่สามารถเปลี่ยนเป็นเด็กปกติได้ แต่ความต่างนั้นจะสามารถส่งผลต่อการใช้ชีวิตของเขาได้อย่างไร หรือเด็กที่สมองพิการจะสามารถใช้ชีวิตอย่างมีความหมายในสิ่งแวดล้อมที่ปกป้องเขาได้อย่างไร (Holtzapfel, 1995) เป็นเรื่องของการยอมรับในความเป็นมนุษย์ ที่แม้กายจะมีความบกพร่อง แต่การยอมรับต่อความบกพร่องและอุปสรรคนั้นว่าเป็นสิ่งที่มีความหมายซึ่งเป็นเมล็ดพันธุ์ของความแข็งแกร่งที่จำเป็นต่อการยอมรับสภาพ และสร้างโอกาสที่จะเอาชนะความไม่สามารถและความทรمانนั้นได้ เป็นสิ่งสำคัญกว่า โดยการศึกษานำบัดมองว่ามนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาและแต่ละคนมีภารกิจที่ต่างกัน ดังนั้นเป้าหมายคือความพยายามที่จะพัฒนาศักยภาพของเด็กแต่ละคนให้ได้มากที่สุดเพื่อนำพาเด็กให้ผ่านกระบวนการของการพัฒนาตามปัจเจก ให้เด็กได้เติบโตอย่างแข็งแรงและมีความหมายต่อครอบครัวและสังคมที่กว้างขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการสร้างพื้นที่ที่เด็กเหล่านี้จะสามารถใช้ชีวิตและพัฒนาพลังความมุ่งมั่นตั้งใจในการกระทำสิ่งใดๆ ในขณะเดียวกันก็ได้แบ่งปันบางสิ่งซึ่งจำเป็นสำหรับสังคมที่เขาอยู่

2.4 แนวคิดในการพัฒนานุเคราะห์ทางการศึกษานำบัด

แนวคิดทางการศึกษานำบัดให้ความสำคัญกับการพัฒนานุเคราะห์ที่จะทำงานกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยมีหลักในการพัฒนานุเคราะห์ที่สำคัญ 3 ประการ ประกอบด้วย ทฤษฎีการปฏิบัติ และศิลปะ (Curative Education and Social Therapy Council, 2001) มีเป้าหมาย

ในการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ทักษะคิด และจรรยาบรรณ โดยใช้ศิลปะเป็นสื่อกลางสำหรับการแสดงออกและการพัฒนาของบุคคล เพื่อเสริมสร้างและกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทางความคิดสร้างสรรค์ จากหลักการข้างต้นได้พัฒนาสู่การปฏิบัติในการให้ความรู้และพัฒนาบุคลากรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษดังนี้

1) วิธีการของการเข้าใจอย่างถ่องแท้ คือ การเรียนรู้ข้อความรู้ซึ่งมีวิธีการมากมาย เพื่อให้เกิดการได้มาซึ่งความรู้ใหม่ ได้แก่ การฟังบรรยาย การอ่านหนังสือ การศึกษารายกรณี การศึกษาประวัติชีวิตบุคคล

2) วิธีการของการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ คือ การสังเกตและเรียนรู้จากสถานการณ์ชีวิตประจำวัน และการได้รับคำแนะนำในการปฏิบัติจากผู้รู้

3) วิธีการของการทำงานศิลปะ คือ การทำงานศิลปะเพื่อให้เกิดการค้นพบศักยภาพแห่งตนในการมีประสบการณ์และการแสดงออกผ่านงานศิลปะ ซึ่งก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และได้เรียนรู้ที่จะเอาชนะอุปสรรคและข้อจำกัดแห่งตน

Luxford (1994) กล่าวว่า ทักษะคิดของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ความเมตตาที่ไม่ใช่ความสงสารจะนำไปสู่พลังความมุ่งมั่นตั้งใจในการช่วยเหลือเด็ก การใช้ชีวิตร่วมกับเด็กด้วยความเมตตาทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองหรือครูค้นพบข้อจำกัดในความเข้าใจของตนเองในขณะเดียวกันก็รับรู้ได้ถึงความต้องการจำเป็นของเด็ก นอกจากความรัก ความเมตตาแล้วผู้ทำงานกับเด็กยังต้องพัฒนาตนเองให้มีความละเอียดอ่อนและความสงบภายในเพื่อการก่อเกิดของปัญญาในการหาทางส่งเสริมพัฒนาการเด็กต่อไป Wolf (2004) กล่าวว่า ผู้ปกครอง ครู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กต้องพัฒนาการสังเกตของตนเอง ใช้ศิลปะช่วยในการฝึกฝน ฝึกสังเกต ซึ่งจะก่อให้เกิดความละเอียดอ่อนและมองเห็นความไม่ปกติได้ชัดเจนขึ้น นอกจากนั้นต้องเอาชนะความรู้สึกเห็นอกเห็นใจหรือสงสารที่สุดขีด เพราะความสงสารไม่ได้ช่วยให้เด็กเติบโตและพัฒนา กลับกันความไม่สงสาร ความสิ้นหวัง ก็เป็นตัวทำลายเด็กได้เช่นกัน คำถามคือ อะไรเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดสำหรับผู้ทำงานกับเด็ก คำตอบคงไม่หนีไปจากการมีอารมณ์ขันกับชีวิตและความกระตือรือร้น อันก่อให้เกิดความรักครั้งใหม่และความเห็นอกเห็นใจใหม่ที่เกิดขึ้น Pietzner (1980) กล่าวถึงในเรื่องของการพัฒนาตนเองของผู้ที่ทำงาน การศึกษาบำบัดว่าต้องมีการพัฒนาตนเองภายในอย่างต่อเนื่องเพื่อยกระดับปัญญาหรือความตระหนักรู้ให้เกิดขึ้น เนื่องจากการจะมองเห็นและเข้าใจเด็กได้อย่างถ่องแท้จำเป็นต้องมาจากการสังเกตแบบบริสุทธิ กล่าวคือ การมองโดยไม่เอาตัวเองเข้าไปตัดสินในสิ่งที่มองแต่ต้องสร้างให้เกิดความสามารถภายในที่จะเชื่อมโยงสิ่งที่เห็นกับสิ่งที่ป็นจริงได้ ซึ่งการทำกิจกรรมที่จะช่วยพัฒนาตนเองภายใน เช่น การทำสมาธิ การทบทวนเหตุการณ์ย้อนกลับ ฯลฯ จะช่วยเพิ่มมิติของการสังเกตให้ชัดเจนขึ้น

นอกจากนั้นในทัศนะของการศึกษานำบัตย์ยังมองว่า ผู้ปกครองกับเด็กมีความผูกพันกันในชีวิต ความมั่นใจและความไว้วางใจระหว่างผู้ปกครองและครูเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยให้เด็กพัฒนาสูงขึ้น ดังนั้นครูจะต้องรับฟังและแบ่งปันความรักให้แก่เด็ก ในขณะที่เด็กก็ต้องรับรู้ถึงข้อกังวล ความห่วงใย และการรู้สึกสูญเสียของผู้ปกครอง ซึ่งแม้ว่าปฏิริยาการรับรู้ลูกของผู้ปกครองแต่ละคนจะแตกต่างกันไปแต่หลายคนก็อาจพบความหมายและเข้าใจต่อความสำคัญของการมีลูกเป็นเด็กที่มีคุณสมบัติพิเศษนี้ได้ (Luxford, 1994) ดังนั้น ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันจะทำให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กไปพร้อมกับครู นอกจากนั้นทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนจำเป็นต้องสร้างสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันอีกด้วย (Hansmann, 1992)

3. ผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษและการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

ผู้ปกครองทุกคนมีความคาดหวังต่อลูกทั้งสิ้น ไม่ว่าจะมียุทธเป็นเด็กปกติหรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และไม่ว่าลูกที่เกิดมาจะเป็นอย่างไร ในท้ายที่สุดผู้ปกครองจะต้องยอมรับสภาพและเผชิญกับความเป็นจริงนั้นให้ได้ ผู้ปกครองต้องหาทางในการได้มาซึ่งความรู้และแนวทางที่เหมาะสมในการอบรมเลี้ยงดูลูก รายงานวิจัยของสำนักงานเพื่อการพัฒนาเด็กแห่งชาติ (National Children's Bureau) แสดงให้เห็นว่า ประสบการณ์เด็กระหว่างปีแรกของชีวิตมีส่วนสำคัญต่อพัฒนาการต่อไป ซึ่งชี้ชัดว่าบทบาทของพ่อแม่ต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของลูกนั้นสำคัญ และส่งผลให้ผู้ปกครองจำนวนมากต้องการสนับสนุนการเรียนรู้ (Pugh, 1999)

3.1 บทบาทของผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดูลูก

Hoghugh and Long (2004) ได้ให้ความหมายของคำว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง กิจกรรมเฉพาะที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างให้เกิดพัฒนาการและการอยู่รอดของเด็ก ซึ่งเน้นเรื่องของกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการให้การศึกษามากกว่าการเน้นที่ตัวบุคคลของผู้เลี้ยงดูเด็ก

ผู้ปกครองทำทุกสิ่งเพื่อให้ลูกได้รับการดูแลที่ดีที่สุด ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูนั้นเกี่ยวข้องกับ 2 แง่มุม คือ การป้องกันเด็กจากอันตรายต่างๆ และการเสริมสร้างพัฒนาการเด็ก ทั้งนี้การอบรมเลี้ยงดูที่ดีและมีความจำเป็น ประกอบด้วย การดูแล การควบคุม และการพัฒนา

1) การดูแล เป็นกิจกรรมที่มีเป้าหมายเพื่อการอยู่รอดปลอดภัยของเด็ก อันประกอบด้วย การดูแลด้านร่างกาย เช่น อาหาร ความอบอุ่น ความสะอาด การนอนหลับ การขับถ่าย ด้านอารมณ์ เช่น ให้ความเคารพในฐานะปัจเจก ความรักอย่างไม่มีเงื่อนไข การได้เลือกและ

ตัดสินใจ ด้านสังคม มีเป้าหมายเพื่อให้เด็กไม่รู้สึกถูกแยกจากเพื่อนหรือผู้ดูแลหลักซึ่งสิ่งสำคัญ คือ การเรียนรู้ที่จะเข้าใจและเข้าถึงสมรรถภาพของตน

2) การควบคุม เป็นกิจกรรมที่ให้ความสำคัญกับการจัดสิ่งแวดล้อมและการให้ขอบเขตแก่เด็ก ซึ่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ปกครองรวมทั้งวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดหรือชี้นำพฤติกรรมที่เหมาะสมในบริบทที่เด็กอาศัยอยู่

3) การพัฒนา เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นตามความปรารถนาของพ่อแม่ผู้ปกครองเพื่อเติมเต็มศักยภาพเด็กในทุกด้าน

ในการทำหน้าที่ผู้ปกครองผู้ซึ่งให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กได้อย่างเหมาะสมนั้น ผู้ปกครองควรมีสิ่งเหล่านี้ คือ

1) ความรู้และความเข้าใจ เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้ปกครองต้องมีในการอบรมเลี้ยงดูลูก

2) แรงจูงใจ เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการกระทำ โดยความรู้จะไม่มีประโยชน์หากไม่เกิดการกระทำ

3) แหล่งข้อมูล เป็นองค์ประกอบที่จะช่วยเสริมแก่ผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดูลูก เช่น นโยบายทางด้านสังคม การเมือง ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้ปกครอง

4) โอกาส ขึ้นอยู่กับความจำเป็นของผู้ปกครองแต่ละคน ซึ่งเกี่ยวข้องกับฐานะทางเศรษฐกิจ นอกจากเวลาทำงานแล้ว ผู้ปกครองต้องการเวลาในการเลี้ยงลูกอันจะส่งผลต่อพัฒนาการของลูก ซึ่งผู้ปกครองที่ต้องทำงานหาเลี้ยงครอบครัวมีเวลาน้อยที่จะให้แก่ลูก

ผู้ปกครองที่ดีตามแนวพุทธศาสนานั้นจะต้องมีทั้งความรักและความรู้ ดังที่พระธรรมปิฎก (2545) ท่านกล่าวถึงพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นคุณธรรม 4 ประการ ที่ผู้เป็นพ่อแม่พึงยึดถือและปฏิบัติ ได้แก่

เมตตา คือ ความรู้สึกรักใคร่ ความปรารถนาดี อยากให้ลูกเป็นสุข การเอาใจใส่เลี้ยงดูให้ความอบอุ่น

กรุณา คือ อารมณ์ฝ่ายดี เมื่อพ่อแม่เห็นว่าลูกเป็นทุกข์ มีความเดือดร้อน ก็พลอยมีใจหวั่นไหวไปกับทุกข์ของลูก และพยายามช่วยเหลือให้ลูกพ้นจากความทุกข์นั้น

มุทิตา คือ อารมณ์ฝ่ายดี เมื่อพ่อแม่เห็นว่าลูกมีความสุข มีพัฒนาการที่ก้าวหน้า ก็พลอยยินดีไปกับลูก

อุเบกขา คือ การวางที่เฉยๆ เฉยมอง เป็นการเฉยด้วยปัญญา ไม่ใช่เฉยเมย นั่นคือ เมื่อถึงจุดหนึ่งพ่อแม่ต้องหยุดทำให้ลูก และเปิดโอกาสให้ลูกทำด้วยตนเอง โดยรอจังหวะช่วยแก้ไขแนะนำ

เมตตา กรุณา และมุริตา นี้เป็นคุณธรรมด้านรู้สึก หากพ่อแม่มีเพียงด้านรู้สึก ผลก็คือ รักมาก ไม่อยากให้ลูกทำอะไรยากเพราะกลัวว่าลูกจะลำบาก เด็กจึงไม่ได้รับการพัฒนา ซึ่งทำให้เสียสมดุล เมื่อเด็กโตขึ้นจะไม่รู้หลักการ ไม่สัมพันธ์กับสิ่งทั้งหลายด้วยปัญญาที่รู้ความจริง ดังนั้น พ่อแม่ต้องมีอีกด้าน คือ ด้านรู้ หรือปัญญา ซึ่งก็คือคุณธรรมข้ออุเบกขา เป็นการเปิดโอกาส ให้ลูกได้พัฒนาตนเอง

Mitchelson (2002) เสนอผลงานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษว่า มีลักษณะพื้นฐาน 6 ประการ ที่สะท้อนบทบาทของผู้ปกครอง ได้แก่ ความผูกพัน วินัย การศึกษา การปกป้องดูแล ความรับผิดชอบ และความไวต่อการรับรู้ ซึ่งตัวที่ก่อรูปการรับรู้ของบุคคล คือ ลักษณะของผู้ปกครองหรือลูก ความสัมพันธ์ระหว่างกัน และบริบททางสังคมวัฒนธรรม

การอบรมเลี้ยงดูเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของพ่อแม่ผู้ปกครองซึ่งอยู่บนฐานของการรักโดยไม่มีเงื่อนไข แต่การอบรมเลี้ยงดูลูกนั้นอาศัยความรักเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ จำต้องอาศัยความรู้คู่กับความรัก เพราะหากปราศจากความรัก จะไม่เกิดความผูกพัน ไม่เกิดความเมตตา ไม่เหลียวแล และหากปราศจากความรู้ก็จะส่งเสริมกันไปในทางที่ไม่ดี ไม่เกิดการพัฒนามนทางที่ถูกต้องเหมาะสม สิ่งสำคัญสำหรับผู้ปกครองคือ ความตระหนักในหน้าที่และการพยายามพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่ใฝ่เรียนรู้อยู่เสมอ โดยเฉพาะผู้ปกครองที่มีลูกเป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ต้องชวนขยายหาความรู้มากขึ้น เนื่องจากความรู้หรือประสบการณ์เดิมนั้นไม่เพียงพอในการอบรมเลี้ยงดูลูกผู้ซึ่งมีความต้องการบางด้านแตกต่างไปจากเด็กทั่วไป

3.2 การปรับตัวในการเผชิญกับปัญหาของผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

Wright and Stegelin (2003) กล่าวว่า ผู้ปกครองไม่ว่าจะมีลูกเป็นเด็กพิเศษหรือไม่ ทุกคนล้วนมีความคาดหวังต่อลูกทั้งสิ้น เป็นการยากที่จะเข้าใจครอบครัวที่มีลูกเป็นเด็กพิเศษเว้นแต่จะเป็นผู้ปกครองเด็กพิเศษเอง 9 เดือนของการรอคอยที่จะเห็นหน้าทารกน้อย แต่กลับพบว่าลูกที่เพิ่งเกิดมาไม่เป็นไปดังคาด ปริมาณความเครียดของแต่ละครอบครัวขึ้นกับความคาดหวังของผู้ปกครองว่าถูกทำลายมากน้อยเพียงไร ผู้ปกครองวาดภาพหวังว่าลูกจะเป็นผู้มีอนาคตทางการศึกษา เป็นนักกีฬา เป็นนางงาม ฯลฯ สำหรับครอบครัวที่มีลูกปกติ ความฝันนี้ค่อยๆ เปลี่ยนซ้ำๆ พร้อมๆ กับการค่อยๆ เติบโตออกของพัฒนาการเด็ก ผู้ปกครองเห็นศักยภาพที่แท้จริงของเด็กซึ่งอาจไม่ไปในทางเดียวกันกับความฝันของตน กล่าวได้ว่าครอบครัวมีเวลาที่จะปรับตัวระหว่างความเป็นจริงของลูกและความคาดหวังของตน แต่สำหรับครอบครัวที่มีลูกซึ่งมีพัฒนาการไม่ปกติ ความฝันนั้นดับลงในทันทีและเจ็บปวด ผู้ปกครองต้องรับมือกับอารมณ์อันลึกซึ้ง ซึ่งคือ ตกใจ กลัว และผิดหวัง อารมณ์ต่างๆ จะถาโถมเข้าหาผู้ปกครองอย่างไม่ทันตั้งตัว

การมีสมาชิกในครอบครัวที่เป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อครอบครัว ทั้งความรู้สึกของพ่อแม่ที่มีต่อลูกที่มีความต้องการพิเศษและความรู้สึกของสังคมที่มีต่อเด็ก ความรู้สึกของพี่น้องของเด็กต่อตัวเด็ก รวมทั้งความรู้สึกของตัวเด็กต่อครอบครัวและสังคม พิมพ์พรรณ วรชุตินธร (2542) กล่าวถึงปฏิกิริยาของพ่อแม่ หรือผู้ปกครองเด็กที่มีความต้องการพิเศษซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 5 ลักษณะ ดังนี้

1) พ่อแม่ที่มีความเกลียดชังลูกออกนอกหน้า ส่วนมากเป็นพ่อแม่ที่ไม่พร้อมที่จะมีลูก จึงกลายเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา หรืออาจมีลูกหลายคน รู้สึกอับอายที่มีลูกไม่ปกติ พ่อแม่ประเภทนั้นนอกจากจะไม่ยอมรับแล้วยังเกียดความรับผิดชอบที่มีต่อเด็ก ซึ่งส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการในทางลบ

2) พ่อแม่ประเภทที่เสแสร้งหรือแกล้งทำว่ารัก พ่อแม่ประเภทนี้จะทำว่ารักและสนใจเด็กเมื่ออยู่ต่อหน้าผู้อื่นหรือเมื่อพาเด็กออกไปนอกบ้าน ทำให้เด็กขาดความรัก ไม่มั่นใจในความรัก เด็กจะไม่มีความรู้สึกมั่นคงในจิตใจ ซึ่งจะแสดงพฤติกรรมและพัฒนาการในทางลบเช่นเดียวกัน

3) พ่อแม่ประเภทที่รักและสงสารลูกมากเกินไป ส่วนใหญ่จะเกิดกับครอบครัวที่มีฐานะ เด็กไม่มีโอกาสได้ทำอะไรเอง

4) พ่อแม่ประเภทที่ไม่ยอมรับความจริง พ่อแม่ประเภทนี้เชื่อกฎแห่งกรรม ไม่ยอมรับความจริงว่าลูกเป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษและรอว่าวันหนึ่งลูกจะหายจากความไม่ปกติ หักคะแนนของพ่อแม่ประเภทนี้นิยมว่าลูกเก่ง

5) พ่อแม่ประเภทที่เข้าใจลูก พ่อแม่ประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ปกครองที่มีความรู้และนำความรู้ลงสู่การปฏิบัติกับลูก เด็กจะได้รับการพัฒนาในทุกด้านเช่นเดียวกับที่เด็กปกติได้รับ เมื่อเด็กได้รับการวินิจฉัยว่ามีความต้องการพิเศษ สิ่งนี้ก่อให้เกิดความเครียดกับครอบครัว และแม้ว่าแต่ละครอบครัวจะมีวิธีการเฉพาะในการรับมือกับความเครียดแตกต่างกันก็ตาม แต่ก็จะมีขั้นของการรับมือเมื่อแรกรู้ถึงความผิดปกตินั้นคล้ายๆกัน Baskiewica, Irwin, Kennell, and Klaus (อ้างถึงใน Wright and Stegelin, 2003) เชื่อว่ามี 5 ขั้นตอนของการรับมือกับการเกิดมาของเด็กที่ไม่ปกติ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ตกใจ ครอบครัวจะเกิดความสับสน โดยความคิดและความรู้สึกจะถูกครอบงวนด้วยความสับสนซึ่งความคิดที่ไม่มีเหตุผลจะเกิดขึ้น

ขั้นที่ 2 ปฏิเสธ เป็นความรู้สึกและความคิดว่า "มันไม่เกิดขึ้นกับตนเอง" "มันไม่จริง" "มันต้องมีอะไรผิดพลาด" เป็นขั้นของการป้องกันทางอารมณ์ต่อวิกฤติและหาทางหนีชั่วคราว

ขั้นที่ 3 เศร้าโศก อารมณ์ต่างๆจะถาโถมเข้าหาผู้ปกครอง ความโกรธต่อตนเอง เด็กแพทย์ และคนอื่นๆ ครอบครัวจะรับรู้ความเศร้าโศกเสียใจที่ท่วมท้น ซึ่งอาจเกิดการแยกตัวออกจากครอบครัวและเพื่อน

ขั้นที่ 4 การปรับตัว เป็นการค้นหาทางที่จะลดอารมณ์และความกังวลลง ด้วยการยอมรับเด็ก

ขั้นที่ 5 การจัดการใหม่ เป็นการเริ่มหาความสมดุลของครอบครัว ครอบครัวจะกำหนดนิยามและปรับโครงสร้างใหม่ให้ยอมรับและรวมเด็กว่าเป็นส่วนหนึ่ง ในระหว่างขั้นนี้ผู้ปกครองจะบรรลุความสำเร็จในการรับมือกับปัญหา

Muscott (2002) แบ่งปฏิกิริยาของผู้ปกครองภายหลังที่รู้ว่าลูกเป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษออกเป็น 3 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ตกใจและปฏิเสธ ผู้ปกครองปฏิเสธความบกพร่องและค้นหาทางที่จะรักษา

ขั้นที่ 2 อารมณ์กระเจิดกระเจิง ผู้ปกครองเกิดอารมณ์มากมาย อาทิ โกรธ หงุดหงิด เคร่า โศก ผิดหวัง รู้สึกผิด

ขั้นที่ 3 การปรับอารมณ์ ผู้ปกครองปรับตัวให้ยอมรับกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

Lavin (2001) แบ่งเป็น 6 ขั้น และกล่าวว่าผู้ปกครองจะต้องผ่านขั้นของความเคร่าโศกเสียใจก่อนจึงจะสามารถรับมือกับปัญหาและหาทางช่วยเด็กได้ ซึ่งผู้ที่อยู่กับความเคร่าโศกมีความยากลำบากในการรับมือช่วยเหลือลูกและครอบครัว

ขั้นที่ 1 ปฏิเสธ การอยู่ในขั้นนี้หมายถึง การหลีกเลี่ยงที่จะรับผิดชอบ ทำให้ไกลจากคำว่า "ลงมือกระทำ"

ขั้นที่ 2 กังวลใจ สะท้อนให้รู้ว่ากำลังจะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง บอกว่าผู้ปกครองจะต้องปรับตัวใหม่ เป็นความตระหนักในระดับได้สำนึกที่จะเริ่มเตรียมตัวสำหรับหนทางข้างหน้า

ขั้นที่ 3 ความรู้สึกผิด ทำให้โทษตัวเอง เริ่มจากคำถามว่า "ทำไมต้องเป็นฉัน" สามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้ปกครองในการค้นหาความเข้าใจใหม่ของสถานการณ์นั้น

ขั้นที่ 4 ความโกรธ ความโมโหเป็นรูปแบบหนึ่งของความเจ็บปวด ซึ่งบางครั้งมันช่วยในการสร้างความเปลี่ยนแปลงหรือกระตุ้นให้ค้นหาความยุติธรรม

ขั้นที่ 5 ความหดหู่ เป็นความโมโหที่เคลื่อนตัวเข้าสู่ข้างใน

ขั้นที่ 6 การยอมรับความจริง เกิดเมื่อผู้ปกครองตระหนักว่า ตนรู้สึกอย่างไรเกี่ยวกับความสูญเสีย ไขว่คว้าความโกรธ ความรู้สึกผิด หรือความเสียใจจะหายไป หากแต่ผู้ปกครองเคารพต่อความจริงของสถานการณ์นั้นๆที่เกิดขึ้น ผู้ปกครองจะค่อยๆเปิดตัวออก เริ่มที่จะคิดความคิดใหม่ๆ และมีความรับผิดชอบมากขึ้น

Lavin ยังกล่าวต่อไปว่าผู้ปกครองอาจไม่มีประสบการณ์กับทุกขั้นของความเคร่าโศกเสียใจ และความรู้สึกอาจไม่เรียงลำดับ ผู้ปกครองแต่ละคนจะมีระยะเวลาของความรู้สึกและความเข้มข้นของความรู้สึกในแต่ละขั้นแตกต่างกัน บางครอบครัวปรับตัวเร็ว บางครอบครัวต้องการเวลามากกว่า ซึ่งการตอบสนองของแต่ละครอบครัวขึ้นกับ

- 1) ตัวเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียด
- 2) แหล่งข้อมูลที่ผู้ปกครองมีเพื่อรับมือกับความเครียด
- 3) ความหมายเฉพาะที่ครอบครัวให้แก่เหตุการณ์นั้นๆ

Singg (1981) เสนอรายงานวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการตอบสนองต่อความเครียดกับประสบการณ์ในการเป็นผู้ปกครองเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยทำการศึกษาผู้ปกครอง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ปกครองที่ลูกได้รับการวินิจฉัยน้อยกว่า 1 ปี กลุ่มผู้ปกครองที่ลูกได้รับการวินิจฉัยระหว่าง 1 – 5 ปี และกลุ่มสุดท้ายกลุ่มผู้ปกครองที่ลูกได้รับการวินิจฉัยมานานกว่า 10 ปี ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ปกครองเด็กที่มีความต้องการพิเศษมีประสบการณ์กับระดับความเครียดต่างไปเมื่อเวลาผ่านไป 2) เด็กที่มีความต้องการพิเศษแสดงปัญหาชัดเจนขึ้นเมื่อโตขึ้น และผู้ปกครองที่เพิ่งจะทราบการวินิจฉัยดูเหมือนจะเผชิญกับปัญหาครอบครัว ส่วนผู้ปกครองเด็กที่ทราบการวินิจฉัยมานานกว่า 10 ปี จะประสบกับปัญหาส่วนตัว นอกจากนี้พบว่ามีผู้เป็นพ่อจะมีความเครียดมากกว่าผู้เป็นแม่ในการรับมือกับปัญหานี้

ความเศร้าโศกเสียใจเป็นกระบวนการที่ผู้ปกครองเรียนรู้ที่จะปรับตัวรับความจริงว่าลูกมีข้อจำกัด และสร้างความฝันขึ้นมาใหม่ ทำให้สามารถเริ่มต้นก้าวไปข้างหน้าได้ ทั้งนี้ผู้ปกครองจะมีความรู้สึกเศร้าโศกเสียใจตลอดชีวิตเด็ก ซึ่งการแบ่งปันความเศร้าโศกเสียใจกับเพื่อน ที่ปรึกษา ฯลฯ สามารถลดความเครียดนี้ได้ Bloch and Friedman (2002) แบ่งประเภทของการแสดงพฤติกรรมการตอบสนองของผู้ปกครองออกเป็น 3 แบบ ดังนี้

- 1) ผู้ปกครองที่คิดว่าลูกมีบางอย่างไม่ปกติ แต่ไม่ต้องการเผชิญหน้ากับปัญหา ไม่แบ่งปันกับใคร ซึ่งเสียงของครูหรือข้อกังวลใจของครูอาจช่วยบรรเทาความวิตกกังวลของผู้ปกครอง และสร้างให้เกิดการตอบสนองต่อข้อกังวลนั้นได้ ผู้ปกครองกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ยอมรับคำแนะนำสำหรับการประเมินเด็ก

- 2) ผู้ปกครองที่ไม่แน่ใจว่าเป็นปัญหา เป็นผู้ปกครองที่ตอบสนองต่อความกังวลของครู แต่ใช้แนวทางของการ “รอ” และการ “เฝ้าดู”

- 3) ผู้ปกครองที่ไม่มีความกังวลกับพัฒนาการของลูก เมื่อครูบอกถึงความกังวลต่อเด็ก ผู้ปกครองจะแสดงอาการโกรธ กล่าวหาว่าโรงเรียนไม่สามารถรับมือกับลูกตนได้ ปฏิเสธปัญหา และปฏิเสธที่จะให้ลูกได้รับการประเมิน ซึ่งผู้ปกครองกลุ่มนี้มักจะพูดว่าจะเอาลูกออกจากโรงเรียน

ผู้ปกครองในกลุ่มที่ 2 และ 3 ครูต้องใช้วิธีที่เข้าไปมีบทบาทร่วม โดยไม่มีการเผชิญหน้า ผู้ปกครองต้องการเวลาในการเผชิญกับปัญหาหรือการรับรู้ของตน ต้องการเวลาในการรับมือกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็น ความกังวล ความโกรธ ความกลัว การปฏิเสธ ดังนั้นครูต้องวางแผนในการสังเกตเด็กนานถึง 3 เดือน ซึ่งผู้ปกครองและครูสามารถสังเกตพฤติกรรมเฉพาะทั้งที่บ้านและโรงเรียน และท้ายที่สุดจึงจัดประชุมอีกครั้งเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและหาข้อสรุป ทั้งนี้ทั้งระลึก

ว่า ครูไม่ได้ทำทนายผู้ปกครอง แต่ครูพยายามสร้างความสัมพันธ์อันดีและความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน รวมทั้งการยอมรับผู้ปกครองในฐานะที่เป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับลูกและเคารพในความสามารถนั้น

Muscott (2002) กล่าวว่า ครอบครัวมีลักษณะเฉพาะซึ่งมีแนวทางในการรับมือหรือจัดการกับปัญหาต่างกัน ดังนี้

- 1) การไม่มีปฏิกิริยา เจยมเยยต่อปัญหาหรือแสร้งว่าไม่มีปัญหา เช่น การปฏิเสธ ไม่ยอมคิดถึงอนาคต
- 2) การปรับกรอบความคิด เป็นกระบวนการของการให้คำจำกัดความใหม่ของปัญหาที่จะทำให้จัดการกับมันได้
- 3) การสนับสนุนทางด้านจิตใจ ยึดถือในการอธิบายของตน รวมทั้งปรัชญา ศาสนา ในการตีความหมายของการที่มีลูกที่มีความต้องการพิเศษ
- 4) การสนับสนุนทางด้านสังคม มาจากหลายแหล่ง เช่น เพื่อน ครอบครัว เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน คนที่ยื่นมือเข้ามาช่วย
- 5) การสนับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญ การช่วยเหลือที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น ความช่วยเหลือจากครู นักจิตวิทยา ใครก็ตามที่ต้องจ่ายค่าตอบแทนเพื่อรับบริการ

McDonal, Wilgosh, and Scorgie (1999) ศึกษาการจัดการชีวิตของครอบครัวที่มีลูกเป็นเด็กปัญญาอ่อน พบว่า เทคนิควิธีของการจัดการชีวิตที่ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย

- 1) การปรับกรอบความคิดส่วนบุคคลในทางบวก 2) การสร้างสมดุลของบทบาทและความรับผิดชอบ และ 3) การใช้แหล่งข้อมูล นอกจากนั้นบุคลิกลักษณะของผู้ปกครองเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะสำคัญของผู้ปกครองแต่ละคน ความสามารถในการตัดสินใจ และปรัชญาชีวิต และการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่มีความต้องการพิเศษนั้น เกี่ยวข้องกับการสร้างภาพในใจ การตัดสินใจเลือก และการให้ความหมาย

ผู้ปกครองที่มีลูกเป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษมีความเครียดมากกว่าผู้ปกครองเด็กปกติ ซึ่งเขาต้องรับมือกับทั้งความเครียดของตนและของครอบครัว (Nachshen, 1999) และในที่สุดต้องสามารถปรับอารมณ์สู่การยอมรับเพื่อค้นหาแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้ได้ ความเครียดที่เกิดขึ้นนี้จะอยู่กับผู้ปกครองไปตลอด เพียงแต่เปลี่ยนไปตามเวลา ในขณะที่เด็กยังเล็กอยู่ ผู้ปกครองอาจเกิดความเครียดกับความผิดปกติที่เกิดขึ้นและพยายามหาทางเข้าใจถึงปัญหาให้ชัดเจน ในขณะที่เมื่อเด็กโตขึ้น ภาพปัญหาพัฒนาการในด้านต่างๆชัดเจนขึ้น ผู้ปกครองจะเกิดความเครียดใหม่ที่ลูกจะอยู่ในสังคมได้อย่างไรเมื่อไม่มีแม่ ในการเผชิญหน้ากับความท้าทายนี้ ผู้ปกครองต้องเสริมพลังตัวเองด้วยการพัฒนาทักษะในการสนับสนุนเด็ก ในขณะที่

เดียวกันครูผู้ซึ่งต้องทำงานร่วมกับผู้ปกครอง หากสามารถรับรู้ถึงอารมณ์ความรู้สึกและความเครียดของผู้ปกครองก็จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในตัวผู้ปกครองแต่ละคน และหาช่องทางที่เหมาะสมในการสร้างความสัมพันธ์อันดีและความร่วมมือระหว่างกันในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการสร้างให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับการพัฒนาเด็กและแบ่งปันความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กร่วมกับทางโรงเรียนจะทำให้ประสิทธิภาพของการเรียนรู้ของเด็กเพิ่มขึ้นถึง 2 เท่า (Berger, 2004)

Banning and Friends (2004) ทำการวิจัยเรื่อง มิติของความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและครู: แนวทางในการสร้างความร่วมมือ เขากล่าวว่าองค์ประกอบในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้ปกครองที่ประสบความสำเร็จนั้นประกอบด้วย ทศนคติต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทักษะ คำนิยม และความเชื่อ ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของแต่ละฝ่ายเป็นหัวใจของความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือระหว่างกัน ได้แก่ ความไว้วางใจ ความเคารพ การสื่อสาร การแบ่งปัน วิสัยทัศน์ และความไวทางวัฒนธรรม ปัจจัยเหล่านี้ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญของความสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ เขายังกล่าวต่อว่า เครื่องมือที่เหมาะสมที่สุดในการศึกษาและหาความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างกันจากมุมมองของแต่ละฝ่าย คือ การสืบสอบเชิงคุณภาพ งานวิจัยเชิงคุณภาพเป็นที่ยอมรับมากขึ้นในการวิจัยทางการศึกษาพิเศษ เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพทำให้ได้ความเข้าใจต่อเรื่องราวของบุคคลในบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่กว้างขึ้นและสอดคล้องกับความหลากหลายของผู้ปกครอง ซึ่งการวิจัยเชิงคุณภาพเหมาะกับการรับฟังเสียงจากผู้มีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ด้วยการฟังเสียงของพวกเขาแล้วพิจารณาหาความหมายในบริบทของประสบการณ์ของบุคคลนั้น ดังนั้นในการวิจัยนี้จึงเลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาความหมายและสร้างความเข้าใจต่อความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างครูและผู้ปกครอง เขาพยายามหาความหมายของพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ร่วมมือกันจากมุมมองของทั้งครูและผู้ปกครองโดยใช้ตัวบ่งชี้ของพฤติกรรมการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ร่วมมือกันเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ได้แก่

- 1) การสื่อสาร
- 2) พันธะสัญญา
- 3) ความเสมอภาค
- 4) ทักษะ
- 5) ความไว้วางใจ และ
- 6) ความเคารพ

3.3 การให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการศึกษาของเด็ก เป็นปัจจัยหลักที่ช่วยในการให้ความช่วยเหลือตั้งแต่ระยะแรกเริ่มต่อเนื่องและเป็นผลต่อไปในอนาคต ซึ่งการสร้างความรู้และความเข้าใจให้แก่ผู้ปกครองเป็นหนทางสู่ความเข้าใจตรงกันในแนวทางการพัฒนาเด็กระหว่างบ้านและโรงเรียน Berger (2004) ได้เสนอประเภทต่างๆของแนวทางในการให้การศึกษาสำหรับ

ผู้ปกครอง ซึ่งเริ่มตั้งแต่การนำกลุ่มโดยผู้ปกครองที่ไม่มีประสบการณ์หรือทักษะไปจนถึงการจัดการให้การศึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

- 1) ผู้ปกครองเป็นผู้นำโดยไม่มีการอบรม เป็นการประชุมที่เกิดขึ้นโดยไม่มีโครงสร้าง ไม่มีเป้าหมาย หลักสูตร หรือผู้นำกลุ่มที่เคยผ่านการอบรม
- 2) ผู้ปกครองเป็นผู้นำโดยมีผู้ผ่านการอบรมเป็นผู้นำกลุ่ม เป็นการประชุมที่จัดขึ้นโดยผู้ปกครอง มีเป้าหมายเพื่อการได้มาซึ่งข้อคิดเห็น แนวทางการแก้ปัญหา หรือการศึกษาปัญหา ร่วมกัน
- 3) ผู้ปกครองเป็นผู้นำโดยดำเนินตามโครงสร้างหลักสูตร เป็นการประชุมที่จัดขึ้นโดยผู้ปกครองซึ่งนำหลักสูตรที่ออกแบบโดยผู้เชี่ยวชาญมาใช้ เช่น การอบรมเลี้ยงดูแบบกระตือรือร้น การอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของผู้ปกครอง (P.E.T) และการอบรมอย่างเป็นระบบสำหรับการเป็นผู้ปกครองที่มีประสิทธิภาพ (S.T.E.P.)
- 4) ผู้ปกครองเป็นผู้นำภายใต้การสนับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญ เป็นการประชุมที่จัดโดยผู้ปกครองหรือผู้เชี่ยวชาญที่เป็นสมาชิกในกลุ่ม และมีผู้เชี่ยวชาญสนับสนุนเพื่อตอบสนองตามความต้องการของกลุ่ม
- 5) ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้นำภายใต้การสนับสนุนจากผู้ปกครอง เป็นการประชุมที่จัดและนำโดยผู้เชี่ยวชาญซึ่งผู้ปกครองเข้าร่วมในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่ม
- 6) ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้นำ เป็นการประชุมที่จัด นำ และควบคุมโดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้ปกครองเป็นเพียงผู้เข้าร่วมและผู้สังเกตการณ์

แนวทางในการให้ศึกษาลำดับที่ 3 และที่ 4 เป็นแนวทางที่เหมาะสมที่สุดเพื่อส่งเสริมให้ผู้ปกครองเป็นผู้มีความสามารถในการตัดสินใจ มีเจตคติที่เปลี่ยนแปลงไป มีความสามารถในการเป็นพ่อแม่ และมีความรู้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เป้าหมายของการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครอง คือ สร้างให้เกิดความร่วมมือในการตัดสินใจหรือตั้งเป้าหมายต่อการพัฒนาเด็กร่วมกัน

Louise (2002) กล่าวว่า การให้บทบาทของผู้ปกครองในการเป็นครูของเด็ก ไม่ได้ทำให้เกิดผลในทางที่ดีขึ้นต่อเด็กแต่อาจเป็นภัยต่อทั้งเด็กและครอบครัว ในทางกลับกัน การให้การสนับสนุนแก่ผู้ปกครองทางด้านอารมณ์ดูจะมีประโยชน์กว่าการอบรมผู้ปกครองให้สอนลูกได้เฉกเช่นครู ครูจำเป็นต้องเสริมสร้างให้ครอบครัวเข้มแข็งและสร้างให้ผู้ปกครองมีความมั่นใจในความสามารถของตนในการดูแลลูกได้ ซึ่งพลังของผู้ปกครองนี้จะช่วยทำให้เกิดผลในทางบวกแก่ลูกที่มีความต้องการพิเศษ ผู้ปกครองควรเข้ามามีส่วนร่วมต่อการดูแลและการให้การศึกษาแก่เด็ก ซึ่งสร้างให้เกิดความต่อเนื่องและการพัฒนาเด็กกระหว่างบ้านและโรงเรียน โดยเหตุผลสำหรับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ได้แก่

- 1) ผู้ปกครองเป็นคนสำคัญและมีความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งกับเด็ก
- 2) เด็กเรียนรู้ได้มากขึ้นจากสิ่งแวดล้อมที่บ้าน
- 3) ผู้ปกครองมีภาระผูกพันต่อเด็กและครอบครัวและเป็นปากเสียงของเด็ก
- 4) ผู้ปกครองมีข้อมูลเกี่ยวกับเด็กมากกว่าผู้เชี่ยวชาญทั้งในระยะเวลาและสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งข้อมูลนี้จะละเอียดและลึกซึ้งกว่าข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ
- 5) ผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษจะทราบรายละเอียดในความสามารถและระบบการบริการต่างๆมากกว่าผู้เชี่ยวชาญ
- 6) ผู้ปกครองรับรู้ถึงความปรารถนาของเด็กและครอบครัว และทราบว่าอะไรคือสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับครอบครัว
- 7) การร่วมมือของผู้ปกครองในการศึกษาของลูกสร้างให้เกิดทัศนคติทางบวกต่อการเรียนของเด็ก และตนเองในฐานะผู้เรียนรู้
- 8) การร่วมมือของผู้ปกครองสร้างให้เกิดความเคารพและความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างบ้านและโรงเรียน
- 9) ความไว้วางใจเกิดขึ้นเมื่อผู้ปกครองเข้าร่วมในโรงเรียน
- 10) ผู้ปกครองเด็กที่มีความต้องการพิเศษบางคนต้องการการส่งเสริมและคำแนะนำเพื่อให้เข้าใจและสามารถจัดการได้

Borden (2002) ทำการวิจัยเรื่อง การค้นหารูปแบบการพัฒนาการจัดการตนเองของผู้ปกครอง เพื่อช่วยให้ผู้ปกครองค้นพบความต้องการจำเป็นของตนเองและครอบครัว และสนับสนุนให้สถาบันทางสังคมยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือและสนองตอบความต้องการของครอบครัวให้มากขึ้น งานวิจัยชิ้นนี้ให้ความสำคัญต่อการสร้างความรับผิดชอบและการเรียนรู้ของผู้ปกครอง มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการตนเองของผู้ปกครองเพื่อให้เข้าถึงความต้องการที่จะพัฒนาตนเอง สร้างให้เกิดการรับรู้และยอมรับถึงคุณภาพภายในแห่งตน และเห็นความสำคัญของตนในการเป็นพ่อแม่ Borden มองความเป็นปัจเจกของผู้ปกครองแต่ละคนว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเป็นพ่อแม่ที่สามารถเลือกและตัดสินใจได้ ซึ่งการนำเสนอเทคนิควิธีการให้ผู้ปกครองเลือกและตัดสินใจด้วยตัวเอง เหมาะสมกว่าการบอกวิธีสำเร็จในการอบรมเลี้ยงดูลูก ดังนั้นในการทำงานร่วมกับผู้ปกครอง ครูต้องคำนึงถึงความเป็นปัจเจกของผู้ปกครองแต่ละคนและเคารพความสามารถในการตัดสินใจ ซึ่งไม่ใช่การให้ความรู้เพื่อให้เชื่อตาม แต่เป็นการนำเสนอสิ่งที่ครูเห็นว่าดีและเหมาะสมแล้วให้ผู้ปกครองตัดสินใจเลือกเอง กล่าวได้ว่าทั้งผู้ปกครองและครูต้องแบ่งปันความต้องการพื้นฐานระหว่างกันเพื่อการเข้าถึงสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับเด็ก

ในอดีต 50 ปีที่ผ่านมา ผู้ปกครองมองว่าครูหรือผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้มีความรู้และทราบว่าจะอะไรคือสิ่งที่ดีที่สุดในสำหรับเด็ก ต่อมาผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาของเด็กแต่ยังอยู่ในวงนอก เช่น ช่วยหาเงินเรียนโร ซึ่งเรียกได้ว่าผู้ปกครองและผู้เชี่ยวชาญทำงานแบบคู่ขนานกัน ต่อมา มีแนวโน้มของการประสานกัน เช่น วางแผนร่วมกัน แบ่งปันข้อมูลระหว่างกัน แต่ก็ยังคงเน้นที่การสอนทักษะให้กับผู้ปกครองเพื่อให้เขาสามารถทำงานกับเด็กภายใต้การชี้แนะของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งผู้ปกครองบางคนมองว่าการอบรมผู้ปกครองนี้มากเกินไป ขณะที่บางคนมองว่าการอบรมเช่นนี้เป็นการทำลายความเฉพาะตัวของแต่ละคนต่อมุมมองความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและลูกของเขา ท้ายที่สุดหันกลับมามองเรื่องของการร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับผู้เชี่ยวชาญในการวางแผนและการพัฒนาเด็กร่วมกัน ภายใต้การร่วมมือกันนี้ ผู้เชี่ยวชาญตระหนักถึงจุดแข็งและทักษะของผู้ปกครองในการตอบสนองความต้องการจำเป็นของเด็ก แต่ยังมีทักษะใหม่ของผู้ปกครองเรื่องความเท่าเทียมกันของสถานภาพที่ว่า ผู้ปกครองที่มีลูกที่มีความต้องการพิเศษมีสิทธิที่จะไม่เข้าร่วมในการศึกษาของลูกเช่นเดียวกับผู้ปกครองที่มีลูกปกติ ผู้ปกครองปรึกษาผู้เชี่ยวชาญในเรื่องของความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเด็ก และจ้างให้ช่วยสนับสนุนเขาในการพัฒนาลูก ในมุมมองนี้แทนที่จะเป็นผู้บริโภค หรือเป็นผู้มีความเท่าเทียมกัน ผู้ปกครองเป็นผู้ว่าจ้าง (เป็นนายเหนือผู้เชี่ยวชาญ) ในมุมมองของผู้ปกครองที่เป็นผู้ว่าจ้างนี้ ผู้ปกครองเป็นคนควบคุมการบริการที่ลูกเขาควรได้รับ ผู้ปกครองที่มีความรู้และมีแหล่งข้อมูลที่ดี รวมทั้งมีเวลา มีเงิน และมีเครือข่ายสนับสนุน จะสามารถเดินสู่จุดหมายและได้รับการบริการที่หลากหลาย ในขณะที่ผู้ปกครองที่ไม่มีเวลาหรือมีข้อจำกัดมาก ไม่ว่าจะตนมีสิทธิอะไรและไม่สามารถใช้สิทธินั้น ซึ่งผู้ปกครองกลุ่มนี้ต้องการข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบริการที่มีและการสนับสนุนเพื่อข้ามขีดจำกัดนี้ได้

รูปแบบของการให้บริการแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและรักษาไว้ซึ่งความมั่นใจในความสามารถในการดูแลลูกของผู้ปกครอง มากกว่าการเน้นที่การพัฒนาเด็กเพียงด้านเดียว ซึ่งรูปแบบนั้นประกอบด้วย 1) การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง 2) มุมมองของครอบครัวเป็นศูนย์กลาง และการให้ผู้ปกครองเข้ามามีสิทธิ์ตัดสินใจ และ 3) แนวทางในการสร้างความสัมพันธ์กับครอบครัว อันประกอบด้วย ก) การมองด้านบวก การคิดในทางดี ค้นหาจุดแข็งของเด็กและครอบครัว ข) ความอ่อนไหว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องไวต่อสถานการณ์ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ผู้ปกครองจะให้แก่เด็กเพื่อให้เขาได้รับการศึกษา การพึงปฏิบัติของผู้ปกครองต่อความสามารถของเด็ก ค) ความรับผิดชอบ และ ง) ความเป็นมิตร

อย่างไรก็ตาม การให้บริการหรือการสนับสนุนผู้ปกครองเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดนั้น ครูต้องค้นหาความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองเสียก่อน ค้นหาว่าผู้ปกครองขาดในเรื่องใด ต้องการความช่วยเหลือในด้านใดบ้าง เพื่อการตอบสนองที่เหมาะสม ซึ่งโดยทั่วไปแล้วผู้ปกครองต้องการข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับ

- 1) ความต้องการเพิ่มเติมของเด็ก
- 2) ปฏิกริยาทางอารมณ์ของตนและคนอื่นๆในครอบครัว
- 3) พัฒนาการของเด็กปกติและไม่ปกติ
- 4) ทำอย่างไรจึงจะรู้และตอบสนองต่อสิ่งที่เด็กใช้ในการสื่อสารกับตนได้
- 5) วิธีการสนับสนุนเด็กที่บ้าน
- 6) วิธีการเล่นกับลูก
- 7) การบริการอื่นๆ เช่น การดูแลเด็กชั่วคราว กิจกรรมนอกหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง

การสนับสนุนด้านการเงิน การเลือกโรงเรียนในอนาคต

- 8) กลวิธีในการจัดการกับพฤติกรรม
- 9) กลุ่มสนับสนุนสำหรับผู้ปกครอง

สรุปได้ว่าความต้องการของผู้ปกครองส่วนใหญ่ขาดในเรื่องความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นประสบการณ์ใหม่ที่ผู้ปกครองต้องเรียนรู้ในการเป็นพ่อแม่ที่มีคุณภาพ

รายงานวิจัยของสำนักงานเพื่อการพัฒนาเด็กแห่งชาติที่ชื่อว่า ประสบการณ์เด็กระหว่างปีแรกของชีวิตมีส่วนสำคัญต่อพัฒนาการต่อไป ซึ่งชี้ชัดว่าบทบาทของพ่อแม่ในการเรียนรู้ของลูกและพัฒนาการของลูกนั้นสำคัญ และส่งผลให้ผู้ปกครองจำนวนมากต้องการสนับสนุนการเรียนรู้นี้ แต่ผู้ปกครองไม่ทราบว่าจะทำอย่างไร การเลี้ยงดูและความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างเด็กและผู้ปกครองเป็นรากฐานสำคัญของพัฒนาการเด็ก ซึ่งความสัมพันธ์ภายในครอบครัวนี้สำคัญกับเด็กมากกว่าโครงสร้างของครอบครัว อธิบายได้ว่า การทะเลาะเบาะแว้งของผู้ปกครองทำร้ายเด็กมากกว่าการหย่าร้าง การให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองและการสนับสนุนผู้ปกครองสามารถช่วยเหลือครอบครัวได้ในเรื่องความรู้ ทักษะ โอกาสในการแบ่งปันประสบการณ์ การพัฒนาความมั่นใจ และการสนทนาเรื่องรูปแบบการเลี้ยงดูลูก ซึ่งปัจจัยสำคัญ 3 ประการ ในการพัฒนาเด็กให้มีความสมบูรณ์เกี่ยวข้องกับ คุณภาพของความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้ปกครองหรือผู้ดูแลเด็ก การสนับสนุนด้านสังคมและเศรษฐกิจ และการเข้าถึงบริการด้านการศึกษาของเด็กที่มีคุณภาพ (Pugh, Edited by Abbott and Moylet, 1999)

แนวทางในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้เชี่ยวชาญ ครู และผู้ปกครองในการให้ความช่วยเหลือแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษตั้งแต่ระยะเริ่มแรกประกอบด้วย 3 ลักษณะ (Lemer, Lowenthal, and Egan, 2003: 103-104; McAfee and Leong, 1994: 224; Wilson, 2003: 136-137) ได้แก่

1) การทำงานแบบสหสาขาวิชา (Multidisciplinary team) เป็นลักษณะการทำงานที่แต่ละฝ่ายทำงานแยกจากกันภายใต้ความชำนาญเฉพาะทาง กล่าวคือ ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนทำการประเมินและปฏิบัติกับเด็ก รวมทั้งการเขียนรายงาน การวางแผน และการบำบัดโดยไม่เกี่ยวข้องกัน การทำงานลักษณะนี้เป็นการทำงานแบบแยกส่วนซึ่งอาจทำให้เกิดความสับสนของข้อมูล ผู้ปกครองเป็นฝ่ายรับบริการและข้อมูลเกี่ยวกับเด็กแต่เพียงฝ่ายเดียว

2) การทำงานระหว่างสหสาขาวิชา (Interdisciplinary team) เป็นลักษณะการทำงานที่แต่ละฝ่ายยังคงทำการประเมินและบำบัดแยกส่วนกัน แต่มีการประชุมร่วมกันเป็นระยะ ผู้เชี่ยวชาญหรือนักบำบัด ครูการศึกษาพิเศษ และผู้ปกครองประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนประเด็นพัฒนาการหรือปัญหาของเด็กแล้ววางเป้าหมายในการพัฒนาเด็กร่วมกัน การทำงานลักษณะนี้แม้ว่าผู้ปกครองจะเป็นส่วนหนึ่งของทีมงานแต่เสียงของผู้ปกครองยังคงเป็นรองจากข้อมูลหรือความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

3) การทำงานแบบก้าวข้ามสหสาขาวิชา (Transdisciplinary team) เป็นลักษณะการทำงานที่แต่ละฝ่ายประสานบทบาทและความร่วมมือในการประเมินและบำบัดเด็ก ผู้เชี่ยวชาญ ครูการศึกษาพิเศษ ครูประจำชั้น และผู้ปกครองทำงานร่วมกันภายใต้บริบทของห้องเรียน ในการประเมิน วางแผน และออกแบบกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ประสิทธิภาพของการทำงานลักษณะนี้อยู่บนความร่วมมือของสมาชิกแต่ละคน ซึ่งทุกคนมีความเข้าใจตรงกันว่าเป้าหมายของตนจะไม่ประสบความสำเร็จหากสมาชิกคนอื่นไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน เป็นการทำงานที่มีการสื่อสารกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสมาชิกทุกคนสอน เรียนรู้ และทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาเด็ก สิ่งสำคัญคือความตั้งใจที่จะแบ่งปันความรู้ระหว่างกันและการเปิดรับสิ่งใหม่ๆ ที่กะทันหัน ทั้งนี้การตัดสินใจใดๆ จะเกิดขึ้นภายใต้การตกลงร่วมกัน ลักษณะการทำงานแบบก้าวข้ามสหสาขาวิชานี้เป็นการปฏิบัติที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน เนื่องจาก (1) หลีกเลี่ยงการบริการที่ซ้ำซ้อน (2) มองพัฒนาการเด็กในภาพรวม และ (3) ให้ความสำคัญกับครอบครัวในฐานะที่เท่าเทียมและเป็นส่วนหนึ่งของทีม

Wilson (2003) กล่าวว่า การมองเด็กภายใต้บริบทของครอบครัวและการทำงานกับครอบครัวเป็นมุมมองที่จำเป็นในการช่วยเหลือเด็กตั้งแต่วัยแรกเริ่ม รูปแบบของการให้บริการแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษอยู่บนฐานความเข้าใจที่ว่า ผู้ปกครองเป็นผู้จัดการหรือเป็นผู้ตัดสินใจให้เด็กและบทบาทของผู้เชี่ยวชาญเป็นคนจัดหา ชี้แนะ และช่วยผู้ปกครอง แต่ในปัจจุบันนี้มองว่าผู้ปกครองมีสถานะเท่าเทียม เป็นผู้ร่วมมือในการวางแผน การใช้ และการประเมินการบริการแก่เด็กซึ่งความสำคัญของการที่ผู้ปกครองเข้ามาเป็นผู้มีส่วนร่วมนั้นเนื่องมาจาก

1) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษและโรงเรียน เป็นปัจจัยในความก้าวหน้าทางการศึกษาของเด็กและประสิทธิภาพของโรงเรียน

2) ความก้าวหน้าของเด็กจะลดลงถ้าผู้ปกครองไม่เป็นผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษาในการแบ่งปันข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับเด็ก

3) ในกรณีที่เด็กมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือมีพัฒนาการที่ต้องการวิธีการสอนเฉพาะในโรงเรียน ผู้ปกครองมีความจำเป็นที่จะต้องช่วยเหลือด้วยการเสริมแรงที่บ้านในแนวทางเดียวกับที่โรงเรียน

4) ความช่วยเหลือของผู้เชี่ยวชาญจะไม่เกิดผล หากผู้ปกครองไม่ได้เข้ามาเป็นผู้มีส่วนร่วมและรับรู้ในสิ่งที่ผู้เชี่ยวชาญปฏิบัติต่อลูก

ผู้ปกครองจำนวนมากหมดความมั่นใจเนื่องจากเด็กมีปัญหาทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน และรู้สึกว่าคุณไม่สามารถรับมือกับปัญหานั้นๆได้ ครูจะต้องพิจารณาว่าจะทำอย่างไรให้โรงเรียนสามารถสนับสนุนผู้ปกครองได้ดีที่สุด จันทรเพ็ญ ธัชสินพงษ์ (2544) ทำการวิจัยเรื่องผลของสุขภาพจิตศึกษาแบบกลุ่มต่อความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติของผู้ปกครองเด็กปัญญาอ่อน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงทดลองเพื่อเปรียบเทียบความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติของผู้ปกครองของเด็กปัญญาอ่อนที่มีลูกวัยแรกเกิด - 1 ปี 6 เดือน ก่อนและหลังการได้รับสุขภาพจิตศึกษาแบบกลุ่ม โดยใช้กระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ร่วมกับการได้รับสุขภาพจิตศึกษาเป็นรายบุคคลตามมาตรฐาน ทดลองกับผู้ปกครองจำนวน 59 คน เป็นกลุ่มทดลอง 29 คน และกลุ่มควบคุม 30 คน ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลองผู้ปกครองมีคะแนนความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ Levenson (1994) ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาและประเมินโปรแกรมการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองสำหรับผู้ปกครองเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งให้ทั้งความรู้และการสนับสนุนด้านจิตใจ โดยตั้งสมมุติฐานการวิจัยว่า 1) โปรแกรมจะสามารถเพิ่มการรับรู้ว่าคุณมีความสามารถในฐานะเป็นพ่อแม่ 2) ลดความเครียดในการเป็นพ่อแม่ และ 3) ผู้ปกครองเห็นว่าโปรแกรมนี้มีประโยชน์ ซึ่งผลการวิจัยเป็นไปตามสมมุติฐาน คือ ผู้ปกครองมีทักษะการอบรมเลี้ยงดูลูกมากขึ้น ในขณะที่ความเครียดลดลง และผลการประเมินโปรแกรมออกมาเป็นที่น่าพอใจ เห็นได้ว่าการสร้างกลุ่มผู้ปกครองซึ่งโรงเรียนให้การสนับสนุนทั้งด้านความรู้และจิตใจ จะช่วยให้ผู้ปกครองมีความมั่นใจในการอบรมเลี้ยงดูลูกมากขึ้น ในขณะที่กลุ่มได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์การเป็นพ่อแม่ระหว่างกัน ตลอดจนการให้กำลังใจและเป็นที่ยึดใจระหว่างกัน ช่วยคลายความโดดเดี่ยวและความเครียดของการเป็นผู้ปกครองเด็กที่มีความต้องการพิเศษลง นอกจากนี้สัมพันธภาพอันดีที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ปกครองกับผู้ปกครอง และผู้ปกครองกับครู รวมทั้งผู้ปกครองกับเด็ก ยังช่วยส่งเสริมความเข้มแข็งของการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กร่วมกัน Camara (2003) เสนองานวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษช่วยเสริมสร้างพลังของความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง การให้ศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ:

กัลยาณมิตรสู่การเสริมพลังของครอบครัว โดยให้ศึกษาแก่ผู้ปกครองภายใต้โครงการการสร้าง ความเข้มแข็งแก่ครอบครัวเด็กที่มีความต้องการพิเศษ มีครอบครัวเข้าร่วมโครงการจำนวน 7 ครอบครัว ผลการสอบถามผู้ปกครองภายหลังเข้าร่วมโครงการพบว่า มีประสบการณ์ที่ดีกับ โครงการ ได้รับความรู้และเกิดความตระหนักรู้เพิ่มขึ้น นอกจากนั้นยังลดความกลัวและความรู้สึก โดดเดี่ยวลงอันเป็นผลจากการได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครองคนอื่นๆ ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การให้การศึกษาแก่ผู้ปกครองในบริบทของการปฏิบัตินี้เป็นกุญแจสำคัญของการเสริมสร้างการมี ส่วนร่วม การเกิดขึ้นของชุมชนร่วมใจ และการเสริมพลังความร่วมมือของผู้ปกครอง

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมีเป้าหมายเพื่อ

1) การสนับสนุนด้านจิตใจ จัดการสนับสนุนด้านอารมณ์จิตใจ กับครอบครัว ผู้ปกครองต้องผ่านขั้นของการปรับตัว ซึ่งแหล่งข้อมูลนั้นจำเป็นที่จะเสริมสร้างการปรับตัวต่อเด็ก ที่เกิดมาหรือเมื่อแรกรู้คำวินิจฉัย นักวิจัยแนะนำว่า เครือข่ายระหว่างบุคคลเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญ ในการสนับสนุนด้านจิตใจและสังคมในเวลาเครียดหรืออยู่ในชั้นวิกฤติ

2) การให้ศึกษาสำหรับผู้ปกครอง เป็นเป้าหมายที่สองของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ซึ่งเกิดขึ้นได้ในหลายรูปแบบ อาทิ เสริมสร้างความสามารถแก่ผู้ปกครอง รูปแบบสำหรับผู้ปกครอง ในการสอนลูก จัดข้อมูลสำหรับผู้ปกครองในเนื้อหาที่หลากหลาย เช่น สุขภาพ ยา แหล่งข้อมูล เพิ่มเติม เสริมสร้างความแข็งแรงระหว่างผู้ปกครองด้วยกัน ผู้ปกครองกับเด็ก และการเลี้ยงดูกับ ความสัมพันธ์และการสื่อสาร

3) การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแก่เด็ก (แผนการเรียนรู้รายบุคคล) ต้องมีในทุก โปรแกรมซึ่งตอบสนองต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ผู้ปกครองมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนา แผนการเรียนรู้รายบุคคลของลูก ในระหว่างการประชุม ผู้ปกครองควรเสนอความคิด ข้อกังวล ความต้องการ และคำร้องขอ Berger (2004) กล่าวว่า ถ้าครูยอมให้ผู้ปกครองมีความรับผิดชอบ สำหรับการเรียนรู้ของเด็กและแบ่งปันความรู้เกี่ยวกับหลักการสอนและวิธีสอน ประสิทธิภาพของ ประสบการณ์เรียนรู้จะเกิดขึ้นเป็น 2 เท่า

4) การเป็นกระบอกเสียงแทนเด็ก ผู้ปกครองสามารถเป็นผู้แทนเด็กได้อย่างมี ประสิทธิภาพและเรียกร้องสิทธิของเด็ก ซึ่งการเป็นปากเสียงของเด็กนั้นสร้างให้เกิด การเปลี่ยนแปลงในทางกฎหมายได้

ความสำเร็จของการสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครอง ประกอบด้วย การประเมิน ความต้องการของผู้ปกครอง รวมทั้งการติดตามความต้องการการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง การแสดงหลักฐานการเสริมสร้างความร่วมมือกับครอบครัว ซึ่งอาจใช้การเสนอสารนิทัศน์ เพื่อ สนับสนุนความร่วมมือหรือการเก็บหลักฐานความร่วมมือ และสุดท้ายคือการประเมินผลสัมฤทธิ์ ของเด็ก และผู้ปกครอง

แนวโน้มที่เพิ่มขึ้นของการจัดการศึกษาในลักษณะเรียนรวมแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษในระดับน้อยถึงปานกลาง ทำให้ครูต้องตื่นตัวและตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงอันท้าทายใหม่นี้ นอกจากนั้นสัมพันธภาพที่สำคัญระหว่างผู้ปกครองและครอบครัวของเด็กที่มีความต้องการพิเศษกับครูก็มีความสำคัญ การตอบสนองความต้องการเฉพาะของแต่ละครอบครัวเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ที่ต้องการการวางแผนและการทำงานเป็นทีมระหว่างผู้ปกครองและครู ซึ่งกฎหมายเอื้อให้ครอบครัวเด็กได้รับโอกาสที่ดีที่สุดที่เด็กจะได้เรียนรู้ในโรงเรียนปกติ (Wright and Stegelin, 2003) การให้ศึกษาสำหรับผู้ปกครองหรือการสนับสนุนครอบครัว มีผลที่ครูคาดหวัง คือ สร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดแก่ผู้ปกครอง ให้กลายเป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างพัฒนาการและความสมบูรณ์แก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ คาดหวังให้ครูมีความรู้และสามารถเข้าใจและตอบสนองต่อความต้องการของผู้ปกครอง และสร้างสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อสุดท้ายให้ผู้ปกครองปรับความเชื่อ คุณค่า และความรู้ (Bodner, 2001) ซึ่งนำไปสู่ความสามารถในการก้าวข้ามอุปสรรค ค้นพบความหมาย และความเข้าใจถึงความสำคัญของการมีลูกที่มีคุณสมบัติพิเศษได้ (Luxford, 1994)

3.4 การเรียนรู้ของผู้ใหญ่

การศึกษาคือชีวิต และชีวิตคือการศึกษา ดังนั้นจึงไม่มีผู้ใดที่จะมีชีวิตโดยปราศจากการเรียนรู้ได้ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้อย่างเป็นทางการ ไม่เป็นทางการ และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ซึ่งการเรียนรู้สร้างให้เกิดความเจริญงอกงามต่อบุคคลและสังคมโดยผ่านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และกระบวนการภายในบุคคล

การเรียนรู้ที่จะเข้าถึงความเข้าใจภายในเป็นการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ตามความพอใจของแต่ละคน Longworth (1999) รวบรวมหลักฐานจากทฤษฎีของ Vygotsky Brown และ Butterworth ที่แสดงให้เห็นตรงกันว่า การสอนที่มีประสิทธิภาพที่สุดคือการได้มาซึ่งความรู้ที่สัมพันธ์กับบริบทรอบตัว โดยกระบวนการระหว่างบุคคลที่สร้างสรรค์และจัดให้ได้รับความรู้ที่หลากหลาย ทั้งนี้การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดเกิดขึ้นโดยการมีส่วนร่วมของบุคคล ซึ่งปัจจัยสำคัญที่สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้คือ สามัญสำนึก และประสบการณ์บุคคล เห็นได้ว่าตลอดระยะเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมา รูปแบบการเรียนรู้ในลักษณะของการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น (Active learning) เพิ่มจำนวนและวิธีการขึ้นเรื่อยๆ ถือได้ว่าเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาบุคลากร

The School Council Industry Project (SCIP) ในประเทศอังกฤษ ระบุและแนะนำ ตัวอย่างของวิธีการเรียนรู้แบบกระตือรือร้นและการเรียนรู้แบบประสบการณ์ร่วม (Experiential) 15 วิธีดังนี้

1) สันทนาการกลุ่ม	2) บทบาทสมมุติ	3) การเยียมเยียน
4) กิจกรรมแก้ปัญหา	5) การสืบสวน	6) การสร้างสถานการณ์
7) กิจกรรมการจัดการกับข้อมูล	8) เกม	9) การเยี่ยมห้องเรียน
10) กรณีศึกษา	11) การเขียนอ่านแบบต้นตัว	12) การเสนองาน
13) กิจกรรมเขียนบันทึก	14) การมอบหมายงาน	15) ประสบการณ์ทำงาน

เหล่านี้คือตัวอย่างวิธีการที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในโรงงานอุตสาหกรรมในการพัฒนา ความเข้าใจ การให้ความรู้ และใช้กันมากในโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ นอกจากนั้นยังมีการเสนอ แนวทางใหม่ว่า คนเราเรียนรู้ได้ง่ายขึ้นเมื่ออยู่ในบรรยากาศที่ผ่อนคลาย และเมื่อเกิดการตระหนักรู้ ในตนเอง (Self-aware) มีการใช้วิธีที่นำ ไทชิ (Tai Chi) การนั่งสมาธิ การบำบัดแบบผ่อนคลาย การสร้างมโนภาพ การระดมสมอง กิจกรรมสร้างสรรค์ผ่านดนตรี กิจกรรมกระตุ้นสมองซีกขวา การใช้จินตนาการ ฯลฯ มาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ โดยงานวิจัยล่าสุดเน้นย้ำลงไปถึง ความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีและการกระตุ้นทางปัญญา (Taylor, Marienau, and Fiddler .2002) First (1995) แนะนำกิจกรรมทางสุนทรียะ เช่น บทกวี การวาดภาพ ภาพถ่าย ละคร และ การแต่งเพลง ว่าเป็นกิจกรรมที่จะเสริมสร้างการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง เขากล่าวว่า กิจกรรมสร้างสรรค์เหล่านี้สามารถช่วยให้เกิดจินตนาการทางเลือกอื่นแทนที่ ทางเลือกเดิม

Taylor, Marienau, and Fiddler (2002) กล่าวว่า ผู้ใหญ่เรียนรู้ในทุกที่ ไม่ว่าจะที่ทำงาน ที่บ้าน หรือในชุมชน เขาทำเพื่อควบคุมทุกสิ่งอย่างมีประสิทธิภาพในโลกรอบตัวที่เปลี่ยนแปลง ตลอดเวลา จริงๆแล้วการเปลี่ยนแปลงเป็นปัจจัยหลักที่มีความต่อเนื่องในชีวิตของผู้ใหญ่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ แม้ว่าหลายคนตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงครั้งแรกโดยการพยายาม แสดงพฤติกรรมหรืออยู่ในความเชื่อเดิมๆ แต่หลายคนก็เริ่มที่จะเห็นความแตกต่างระหว่างส่วนนี้ และส่วนอื่นๆของชีวิต ซึ่งการค้นพบนี้สร้างแรงจูงใจแก่ผู้ใหญ่ในการค้นหาการเรียนรู้ใหม่ๆ การเรียนรู้จำเป็นต้องเติบโตออกไปจากชีวิตเดิมๆ มักพบกับคำถามที่ว่า "ฉันจะตอบสนองต่อสามิ อย่างไรในขณะที่เขาต้องการสร้างความสัมพันธ์ใหม่" ผู้ใหญ่ต้องการเรียนรู้สิ่งที่คุณเหมือนจะ สัมพันธ์และสามารถปรับใช้กับชีวิตปัจจุบันของเขาได้ ประสบการณ์การเรียนรู้ทางบวกสามารถ ช่วยพัฒนาความปรารถนาของผู้ใหญ่และความสามารถในการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งขึ้น นอกจากนั้น การที่ผู้ใหญ่มีประสบการณ์ในเรื่องต่างๆมากมาย ไม่ว่าจะประวัติส่วนบุคคล (สถานภาพ ความสัมพันธ์ ลูก ญาติ การเกิดการตายของบุคคลใกล้ชิด) ประวัติทางสังคม (ความรู้ที่มีอยู่เดิม

ที่แต่ละคนเผชิญในอดีตในเวลาเดียวกัน) ประสบการณ์ต่างๆเหล่านี้มีคุณค่า และส่งผลต่อกระบวนการในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ อาจกล่าวได้ว่าการเรียนรู้เป็นเสมือนการค้นหาความหมายในประสบการณ์ชีวิตของแต่ละคน

พัฒนาการเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพในด้านทัศนคติ ค่านิยม และความเข้าใจ ที่ผู้ใหญ่มีประสบการณ์ อันเป็นผลมาจากการมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมซึ่งเกิดขึ้นตลอดเวลาแต่ไม่จำเป็นว่าจะต้องเกิดขึ้น ณ เวลานั้นๆ แง่มุมหรือลักษณะที่จะทำความเข้าใจการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ประกอบด้วย 4 ประการ ดังนี้

1) ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์เกิดขึ้นโดยปฏิสัมพันธ์ระหว่างสภาพภายนอกและความต้องการส่วนบุคคล ความปรารถนา จุดประสงค์ และความสามารถของแต่ละคน พัฒนาการเกิดขึ้นในบริบทสังคมที่ส่งผลกระทบร่วมกันของการกระทำของผู้คนต่อโลก และที่โลกกระทำต่อตน กล่าวได้ว่าผู้ใหญ่จะมีประสบการณ์อย่างไรขึ้นกับการรับรู้และการให้ความหมายกับเหตุการณ์นั้น ซึ่งภูมิหลังและการปฏิบัติทางสังคม ฯลฯ เป็นตัวก่อรูปการรับรู้ของแต่ละคน

2) ความแตกต่างและการรวมกัน (บูรณาการ) พัฒนาการสามารถมองได้ว่าเป็นวัฏจักรต่อเนื่องของความแตกต่างและการรวมกัน เมื่อผู้ใหญ่เผชิญกับเหตุการณ์ที่เขาไม่สามารถตีความหรือให้ความหมายได้ภายใต้กรอบความคิดเดิม จะเกิดกระบวนการของความแตกต่างขึ้น ซึ่งต่อมาจะสร้างความเข้าใจใหม่โดยการปรับกรอบความคิดที่ซับซ้อนและใหญ่ขึ้น เรียกว่าการรวมความคิด เป็นกระบวนการของการโต้แย้งด้วยเหตุผล โดยการสังเคราะห์และปรับความคิดต่อสิ่งที่ขัดแย้งกับความรู้เดิม ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกลับไปกลับมาระหว่างความแตกต่างและการรวมกัน

3) กระบวนการที่เปลี่ยนรูปได้ ในสถานการณ์ที่ทำให้ต้องคิด วิเคราะห์ จะทำให้เราค่อยๆ เห็น รู้สึก และเข้าใจสิ่งเหล่านั้นต่างไปจากเดิม ธรรมชาติ เวลา และกระบวนการของพัฒนาการจะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลตามประสบการณ์ โอกาส และสถานการณ์ที่เข้ามาในชีวิต ซึ่งประสบการณ์ของคนไทยก็จะต่างไปจากประสบการณ์ของคนจีนหรือคนตะวันตก

4) ประสบการณ์การปรับกรอบความคิด ในการสร้างมโนทัศน์กับคำว่า การเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการ คือ แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้และการปรับกรอบความคิดชีวิตตนอย่างไร ความเชื่อที่ทำให้ผู้คนตัดสินใจเลือก ทำความเข้าใจตนเอง ขึ้นกับความรับผิดชอบ ความสำเร็จ และความสามารถหรือความเชี่ยวชาญ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้ใหญ่สร้างขึ้นสำหรับเปลี่ยนความเข้าใจเดิมสู่ความหมายใหม่ ถือว่าเป็นแก่นของพัฒนาการ ในการสร้างให้เกิดพัฒนาการ ต้องใช้กลวิธีที่เฉพาะเจาะจงซึ่งจะไปกระตุ้นให้เกิดรูปแบบการเรียนรู้ที่ลุ่มลึกขึ้น ซึ่งผู้ใหญ่จะถูก

สนับสนุนให้เคลื่อนจากมโนทัศน์และการปฏิบัติที่มองว่าการเรียนรู้คือการได้มาซึ่งความรู้ใหม่ ไปสู่มโนทัศน์และการปฏิบัติที่มองว่าการเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลง ในที่นี้คือ การเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคล (Taylor, Marienau, and Fiddler, 2000) ในมุมมองของการเรียนรู้ นั้น พัฒนาการเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพหรือการเปลี่ยนแปลงการรู้ O'Rourke (2001) กล่าวว่า เราทุกคนเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นมนุษย์ เป็นเรื่องของการสร้างความหมายของประสบการณ์และตัวเอง รวมทั้งการสร้างความหมายต่อโลก การเรียนรู้เกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกันและจากประสบการณ์ของตนเอง ซึ่ง Bodner (2001) กล่าวว่า การเรียนรู้ของผู้ใหญ่เกี่ยวข้องกับ 3 ส่วน คือ

- 1) บริบทของการเรียนรู้ หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต ประกอบด้วยบทบาทและความรับผิดชอบทางสังคมของคนๆนั้น และประสบการณ์ที่เขาได้รับ
- 2) การเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับช่วงวัยของชีวิต คือ พัฒนาการของการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นช่วงวัยที่ผู้ใหญ่เผชิญมาในชีวิต
- 3) การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง คือ ทักษะของการมองโลกที่เปลี่ยนแปลงไปโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้

กล่าวได้ว่ามีปัจจัยหลายปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการที่ผู้ใหญ่คนหนึ่งซึ่งมีทักษะของการมองโลกหรือให้ความหมายกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างหนึ่ง แล้วประสบการณ์ที่พบใหม่สร้างให้เกิดความแตกต่างทางความคิดซึ่งอาจนำไปสู่การปรับความสมดุลหรือการให้ความหมายต่อสิ่งนั้นๆใหม่ ซึ่งการทำงานเพื่อพัฒนาผู้ใหญ่ นั้นต้องคำนึงถึงปัจจัยเหล่านี้ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Borden (2002) ที่เสนองานวิจัยเรื่อง การค้นหารูปแบบการพัฒนาการจัดการตนเองของผู้ปกครองเพื่อหาแนวทางในการสร้างให้ผู้ปกครองรับรู้และยอมรับในดุลยภาพภายในแห่งตนและตระหนักในความสำคัญของการเป็นพ่อแม่ โดยเขาแบ่งงานวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 ทำการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของบุคคล (Personal Development) ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Adult Learning Theory) และทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) เพื่อนำมาใช้สร้างกรอบแนวคิดของงานวิจัย และส่วนที่ 2 ทำการสังเกตและสัมภาษณ์กลุ่มย่อย เพื่อสร้างกระบวนการของรูปแบบการจัดการตนเอง งานวิจัยนี้ Borden ให้ความสำคัญกับการพัฒนาของบุคคลในการที่จะสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอันนำไปสู่การตระหนักถึงศักยภาพแห่งตนและบทบาทของตนในสังคม

3.5 ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง คือ การมองการเรียนรู้ในบริบทของผู้ใหญ่ที่เป็นผู้เรียน เป็นการอธิบายการเรียนรู้ที่ไปเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลในระดับลึก ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับ

ที่มากกว่าเพียงการเปลี่ยนพฤติกรรมหรือการเพิ่มปริมาณของความรู้ Kegan กล่าวว่า การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเป็นการเปลี่ยนในเชิงการให้ความหมายของบุคคลที่มีต่อสิ่งใหม่ๆใหม่ที่มีความซับซ้อนมากขึ้น การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเมื่อบุคคลเปลี่ยนแปลงซึ่งไม่ใช่การเปลี่ยนพฤติกรรมหรือความรู้สึก แต่เป็นการเปลี่ยนการรู้ ไม่ใช่เพียงว่ารู้อะไรแต่เป็นวิธีการที่บุคคลนั้นให้ความหมายเกี่ยวกับสิ่งนั้นๆ ทั้งนี้ Kegan กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นเมื่อเราถอยหลังออกมา สะท้อนความคิดต่อสิ่งนั้น และตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งนั้น (Berger, 2003) Taylor, Marienau, and Fiddler (2000) ได้อ้างถึงทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของ Mezirow ที่อธิบายถึงการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปว่า เป็นวิธีการคิดแบบหนึ่งซึ่งมีการเพิ่มขึ้น รวมตัวแบ่งแยก หรือบูรณาการประสบการณ์สู่มุมมองทัศน์ใหม่ เป็นการเปลี่ยนในระดับที่ลึกไปถึงค่านิยม เจตคติ และความเข้าใจ เขายังกล่าวอีกว่าไม่ใช่การเรียนรู้ทุกอย่างจะมีศักยภาพของพัฒนาการเช่นนี้ เพราะการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเป็นเสมือนรูปแบบการเรียนรู้ใหม่ที่ใหญ่กว่าเดิม โดยเปลี่ยนในระดับลึก คือเปลี่ยนตัวตนมนุษย์ในระดับที่มากกว่าการเรียนรู้ที่เป็นการได้มาซึ่งความรู้

Hamil (2002) ทำการวิจัยเพื่อตรวจสอบคุณภาพการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของบุคคลต่อประสบการณ์ที่อยู่เหนือความเข้าใจ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เก็บข้อมูลคำบรรยายของประสบการณ์ที่เหนือความเข้าใจ แล้วกำหนดคุณภาพและกระบวนการการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในผู้ใหญ่ ซึ่งคุณภาพที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง คือ ความคิดเห็นส่วนบุคคล คำบรรยาย ความมั่นใจและความน่าเชื่อถือ ปฏิสัมพันธ์ต่อสังคมที่จำกัด แหล่งข้อมูล มิติของการรู้ และการยอมรับในการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของแต่ละคน ผลจากการวิจัยสนับสนุนความคิดที่ว่า การจัดการศึกษาให้แก่ผู้ใหญ่สมควรใช้ประสบการณ์ที่หลากหลายและกว้างขวางขึ้นเพื่อให้ผู้ใหญ่เรียนรู้เหนือไปจากมิติของการรู้เชิงเหตุผล และการใช้เพียงพุทธิปัญญา

3.5.1 แนวคิดที่แตกต่างกันของทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

การเรียนรู้ของผู้ใหญ่นั้นเกี่ยวข้องและสัมพันธ์โดยตรงกับการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ มุมมองต่อโลกหรือการกระทำที่เปลี่ยนแปลงไปสะท้อนให้เห็นถึงการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่เกิดขึ้น ซึ่งการจะเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ได้นั้นต้องอาศัยบริบทที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ Apt (2003) กล่าวถึงการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงว่า เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นพลวัต เกิดขึ้นเมื่อปัจเจกบุคคลสะท้อนความคิดต่อสมมุติฐานหรือความคาดหวังแล้วมีการค้นหาสาเหตุ ทบทวน หรือเปลี่ยนแปลงความคิด การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเป็น

การอธิบายว่าผู้เรียนเรียนรู้ด้วยการบูรณาการความรู้ใหม่กับความรู้เดิม (รวมทั้งความเชื่อและประสบการณ์)

Imel (1998) ได้นำเสนอหลักสำคัญ 3 ประการของทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของ Mezirow ดังนี้

1) การเป็นศูนย์กลางของประสบการณ์ (Centrality Experience) ประสบการณ์เป็นโครงสร้างทางสังคมซึ่งเป็นส่วนที่ทำให้เกิดการคิดสะท้อนวิพากษ์ ประสบการณ์การเรียนรู้เกิดจากการที่ผู้เรียนสร้างความหมายโดยการคิดสะท้อนวิพากษ์ด้วยตนเองและการสนทนากับผู้อื่น

2) การคิดสะท้อนวิพากษ์ (Critical Reflection) เป็นการคิดสะท้อนวิพากษ์ต่อประสบการณ์ใหม่ที่รับเข้ามา ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด อารมณ์ และการแสดงออก การคิดสะท้อนวิพากษ์เป็นกระบวนการรับรู้โดยการที่บุคคลเปลี่ยนทัศนคติของตนเอง ต่อสิ่งที่รู้สึกเชื่อ และการลงมือกระทำ

3) การสนทนาเชิงเหตุผล (Rational Discourse) เป็นการสนทนาเพื่อที่จะประเมินเหตุผลที่สนับสนุนการแปลความหมาย ด้วยการไตร่ตรอง ได้เถียง และค้นหามุมมองทางเลือกอื่นที่หลากหลาย

การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเป็นพัฒนาการทางการคิดของบุคคล ซึ่งเป้าหมายหลักของการให้การศึกษาผู้ใหญ่คือความเข้าใจถึงความหมายของประสบการณ์ที่ตนได้รับ และการที่จะไปเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ทัศนคติ การตอบสนองทางด้านอารมณ์ของผู้เรียนได้นั้น ต้องเกี่ยวข้องกับการสะท้อนวิพากษ์ต่อประสบการณ์ของเขา อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงมุมมองของการมองโลก ความเข้าใจ และความรู้สึกต่อโลก Mezirow อธิบายว่า การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นต่อเมื่อคนๆ นั้นเปลี่ยนกรอบความคิดใหม่ด้วยการสะท้อนวิพากษ์ต่อสมมุติฐานและความเชื่อ แล้วสร้างผังความคิดเกี่ยวกับนิยามความหมายต่อโลกขึ้นมาใหม่ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้นั้นอยู่บนหลักของความเป็นเหตุเป็นผล การวิเคราะห์ และพุทธิปัญญา

Imel ยังได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงอีกทฤษฎีหนึ่งซึ่งพัฒนาขึ้นโดย Boyd ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการของญาณทัศนะ ความคิดสร้างสรรค์ และอารมณ์ความรู้สึก โดยมีหัวใจของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง คือ ความสามารถในการเข้าใจ (Discernment) ซึ่งเกิดขึ้นจากแหล่งข้อมูลที่เหนือเหตุผล เช่น สัญลักษณ์ ภาพ แม่แบบ แหล่งข้อมูลเหล่านี้ช่วยสร้างวิสัยทัศน์หรือความหมายของความเป็นมนุษย์ขึ้นในแต่ละบุคคล ทั้งนี้ความสามารถในการเข้าใจประกอบด้วย

- 1) การรับประสบการณ์ (Receptivity) เป็นการรับประสบการณ์ใหม่เข้ามา
- 2) การจดจำ (Recognition) เป็นการรับรู้ว่าคุณสมบัติเหล่านั้นจริง

3) การปรับความเชื่อ (Grieving) เป็นขั้นของการวิเคราะห์ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อคนเรา เชื่อว่าการรับรู้เดิมนั้นไม่สัมพันธ์กับการรับรู้ใหม่ จะเกิดการสร้างแบบแผนของความคิดใหม่ขึ้นมา และท้ายสุดจะบูรณาการการรับรู้ทั้ง 2 ส่วนเข้าด้วยกัน

กล่าวได้ว่า การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นการทำงานของพื้นที่ ประสบการณ์ภายใน โดยขั้นหนึ่งคือการแสดงออกเชิงเหตุผล ผ่านการตระหนัก การตัดสินใจ และการตีความ อีกขั้นหนึ่งคือการแสดงออกเหนือเหตุผล ผ่านสัญลักษณ์ ภาพ และความรู้สึก ซึ่งความสามารถในการเข้าใจเป็นการเลื่อนไหลอย่างเป็นพลวัตระหว่าง 2 ขั้นความคิด คือ เหตุผล กับเหนือเหตุผล

การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงทั้ง 2 ทฤษฎีนี้มีจุดร่วมกัน คือ ทั้ง 2 ทฤษฎีใช้ กระบวนการคิดเชิงเหตุผลร่วมกับการใช้จินตนาการ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างสรรค์ โดย Mezirow เน้นเรื่องการคิดเชิงเหตุผล ในขณะที่ Boyd เน้นเรื่องการคิดจินตนาการและ ความคิดเหนือเหตุผลมากกว่า ทั้งนี้ไม่มีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่หนักไปทางใดทางหนึ่ง เนื่องจากปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการของการเปลี่ยนแปลง อันประกอบด้วย ความแตกต่างของบริบทการเรียนรู้ ผู้เรียน และครู ปัจจัยเหล่านี้มีอิทธิพลต่อประสบการณ์ในการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากคนเราเรียนรู้ต่างกันแต่เป็นไปในทางที่เชื่อมโยงถึงกันระหว่างกัน ซึ่งครูไม่ควรมองการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงว่าเป็นเป้าหมายเดียวในการให้ การศึกษา Taylor (อ้างถึงใน Imel, 1998) กล่าวว่า เราไม่สามารถโน้มน้าวผู้เรียนทุกคนให้เข้าสู่ กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงได้ และไม่ว่าการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงจะเป็น กระบวนการคิดเชิงเหตุผลหรือผ่านการหยั่งรู้ในกระบวนการคิดจินตนาการก็ตาม ผู้ปฏิบัติควร คำนึงถึงปัจจัยทั้ง 3 ในการสร้างสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้เพื่อ การเปลี่ยนแปลงดังนี้

1) บทบาทครู ครูเป็นผู้สร้างสิ่งแวดล้อมที่สร้างให้เกิดความไว้วางใจและห่วงใย ซึ่งกันและกัน และเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดความสัมพันธ์อันดีท่ามกลางผู้เรียน เหล่านี้เป็น หลักพื้นฐานของการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง นอกจากนั้นครูยังต้องสร้างให้เกิด ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ให้เกิดการแบ่งปันประสบการณ์ในการพยายามสร้างความหมายต่อ ประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียนขึ้น

2) บทบาทผู้เรียน ผู้เรียนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการสร้างสิ่งแวดล้อมของการเรียนรู้ ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ผู้เรียนแบ่งปันความรับผิดชอบในการสร้างและ สร้างสรรค์ภาวะภายใต้การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น

3) บทบาทของเหตุผลและความรู้สึก บทบาทของความเป็นวัตถุวิสัย (Objective) คือ การใช้พุทธิปัญญาและการคิดเชิงเหตุผล กับบทบาทของความเป็นอัตวิสัย (Subjective) คือ การหยั่งรู้และการคิดจินตนาการ ทั้ง 2 ขั้วมีส่วนในการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง โดยครูพิจารณาในการทำให้ผู้เรียนเชื่อมต่องานระหว่างเหตุผลและความรู้สึก โดยการใช้ความรู้สึกและอารมณ์ในการคิดวิพากษ์และเป็นทางสู่การสะท้อนความคิด

Dirkx (1997) เสนอบทความเรื่อง การดูแลดวงจิตในการศึกษาผู้ใหญ่ กล่าวถึงแก่นของทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงว่า คือ วิสัยทัศน์ของการเรียนรู้ที่ปัจเจกบุคคลใช้เหตุผล การสะท้อนความคิด และการคิดเชิงเหตุผล เพื่อเพิ่มระดับของการตระหนักรู้ตัวตน (Self-awareness) และจิตสำนึกของสังคม บทบาทของจินตนาการและความคิดฝันมีส่วนสำคัญในการเติบโตของความรู้อัตน (Self-knowledge) ปัจเจกบุคคลต้องให้การรับรู้เชิงเหตุผลและการรับรู้เหนือเหตุผล ประกอบกับการเรียนรู้ที่มีการตระหนักรู้ของดวงจิตในการค้นหาเส้นทางของตนเองบนโลก สภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ในปัจจุบันนี้ให้ความสำคัญต่อความฉลาดทางปัญญา ต่ออารมณ์สังคม และต่อมุมมองทางกายภาพ ในขณะที่การเรียนรู้ผ่านดวงจิตต้องใช้จินตนาการและความคิดฝัน ซึ่งเกิดขึ้นร่วมกับสิ่งแวดล้อมที่พร้อมด้วยคำอุปมาอุปไมย เรื่องราว ภาพ ศิลปะ ภาพยนตร์ และบทกวี การดูแลดวงจิตในการเรียนรู้จึงหมายถึง การให้คุณค่าต่อความหมายและสร้างให้ภาพเหล่านั้นแจ่มชัดขึ้นมา กล่าวได้ว่าในการให้การศึกษาผู้ใหญ่เราควรใช้กระบวนการที่ผสมผสานระหว่างกลยุทธ์การเรียนรู้แบบกระตือรือร้น และการให้เนื้อหาความรู้ ซึ่งผู้เรียนจะสามารถพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกันในขณะที่เดียวกันก็เกิดความรู้สึกซาบซึ้งในเนื้อหาความรู้ขึ้น ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงทำทนายการสอนและการเรียนรู้ ซึ่งให้ความสำคัญกับประสบการณ์และวัฒนธรรมว่ามีบทบาทในการก่อรูปสิ่งที่เรารู้และวิธีการของการรู้

บทความอีกชิ้นหนึ่งของ Dirkx (2000) ที่กล่าวถึงความสำคัญของการคิดจินตนาการในการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง คือบทความเรื่อง การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงและการเดินทางของปัจเจก โดยกล่าวถึงการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในแนวคิดของ Boyd ที่ให้ความสำคัญกับบทบาทและภาพสัญลักษณ์ ประเพณี ความคิดฝัน และจินตนาการ ซึ่งเขากล่าวว่า Boyd ได้ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับธรรมชาติของการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จากฐานความเชื่อที่ว่าพลังของจิตไร้สำนึกมีบทบาทสำคัญในการก่อรูปความคิด ความรู้สึก และการกระทำของคนเรา พลังของอารมณ์ความรู้สึกและความพึงพอใจที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นตัวสร้างให้จิตไร้สำนึกทำงาน ซึ่งการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสะท้อนกระบวนการของการตระหนักรู้ถึงการเดินทางของปัจเจก ที่ทำให้เราเข้าใจตัวตนของเราและความสัมพันธ์ของเรากับโลกรอบตัวอย่างลุ่มลึก

First and Way (1995) ได้เสนองานวิจัยเรื่อง ผลของการให้ศึกษาสำหรับผู้ปกครอง : ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ผ่านการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติของผลที่ได้จากโปรแกรมการให้ศึกษาสำหรับผู้ปกครอง เป็นการตรวจสอบผลของการให้ศึกษาสำหรับผู้ปกครองโดยเน้นที่ธรรมชาติของประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมโปรแกรม ซึ่งเขาส่งเป็นกรอบความคิดของผลการเรียนรู้จากมุมมองของผู้เรียน ภายใต้มุมมองแบบปรากฏการณ์นิยม งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์ผู้ปกครองจำนวน 8 คน โดยใช้คำถามที่ออกแบบเพื่อให้ได้เรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติของประสบการณ์จากการเข้าร่วมโปรแกรมการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครอง ใช้เทคนิควิธีการสัมภาษณ์รายบุคคล การเล่าเรื่อง โดยผู้วิจัยรับฟังอย่างตั้งใจและตีความเพื่อเข้าถึงประสบการณ์ของผู้เล่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยการให้รหัส (Coding) เพื่อกำหนดผลของโปรแกรมว่าเป็นประสบการณ์ที่ได้จากผู้เข้าร่วม ซึ่งสรุปผลออกมาได้ 7 หัวข้อ ดังนี้

- 1) การเรียนรู้ที่จะคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับการตอบสนองต่อลูกในทางที่มีส่วนร่วม (Proactive) เพื่อการแก้ปัญหาให้เกิดผลในทางบวก
- 2) การเรียนรู้และการใช้ทักษะการสื่อสาร เช่น การรับฟังเด็ก การสะท้อนความรู้สึกระหว่างกัน
- 3) การเปลี่ยนแปลงตัวเองจนกลายเป็นผู้ปกครองที่รักและทะนุถนอมลูกมากขึ้น และใช้เวลากับลูกอย่างมีคุณภาพมากขึ้น
- 4) การเปลี่ยนแปลงความคิดเกี่ยวกับรูปแบบพฤติกรรมในการรับมือกับอารมณ์โกรธในทางบวกมากขึ้น
- 5) การกลายเป็นผู้มีความสุขและมั่นใจในชีวิตที่รู้สึกว่าคุณเป็นผู้ปกครองที่ดี
- 6) การค้นพบมุมมองใหม่และการเข้าถึงซึ่งความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้นต่อสิ่งที่มีความสำคัญในชีวิตของตน
- 7) การได้พบปะกับผู้ปกครองคนอื่น ซึ่งทำให้มีสังคมใหม่และได้แลกเปลี่ยนทักษะหรือเทคนิคในการเลี้ยงลูกระหว่างกัน

สรุปได้ว่าเมื่อผู้ปกครองเข้าร่วมในโปรแกรมการให้ศึกษาสำหรับผู้ปกครอง ทำให้เขาเริ่มตั้งคำถามเกี่ยวกับการเป็นพ่อแม่และพัฒนาการคิดใหม่เกี่ยวกับชีวิต โดยการที่ผู้ปกครองได้ย้อนมองเรื่องราวในมุมใหม่หรือมุมที่แตกต่างและตรวจสอบการกระทำของตน จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับชีวิตในทางที่จำเป็นมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลลัพธ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้ปกครองภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมว่า สามารถแก้ปัญหาด้วยการเข้าไปมีบทบาทร่วมมากขึ้น มีปฏิสัมพันธ์กับลูกในทางใหม่ๆ และสื่อสารกับลูกได้ดีขึ้น Apps (1991) กล่าวว่า การช่วยผู้เรียนพัฒนาความตระหนักรู้ของการคิดในทางใหม่และการคิดที่ลึกซึ้งขึ้น โดยการชี้แนะแนวทางใน

การตัดสินใจ (ต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็ก) ช่วยให้ผู้เรียนเห็นทางเลือกอื่น (ในการเลี้ยงดู) ช่วยให้ผู้เรียนทำงานผ่านรอยต่อจากแนวคิดเดิมๆ ที่คุ้นเคยหรือพฤติกรรมเดิม สู่การคิดในทางใหม่และการกระทำใหม่ๆ เป็นการช่วยให้ผู้เรียนประสบการณ์กับการบูรณาการความคิดใหม่กับโครงสร้างปัญญาเดิมและช่วยผู้เรียนให้กระทำในทางที่เหมาะสม

3.5.2 รูปแบบของการบูรณาการเพื่อการเปลี่ยนแปลง

ทุกคนเรียนรู้ตลอดเวลาจากการสัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ รอบตัว การเปิดรับประสบการณ์และความคิดใหม่ที่หลอมรวมเข้ากับความคิดเดิมไม่เพียงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นภายในตัวเองเท่านั้น หากส่งผลต่อเนื่องไปยังบุคคลอื่นที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วย ในการวิจัย การปฏิบัติ และการพัฒนาตนเอง ผลที่เกิดขึ้นคือการเปลี่ยนแปลงต่อตัวผู้วิจัย ผู้ปฏิบัติ และผู้ที่ต้องการพัฒนาตนเอง Braud and Anderson (1998) กล่าวถึง รูปแบบของการบูรณาการเพื่อการเปลี่ยนแปลงว่าประกอบด้วยลักษณะ 5 ประการ ที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนของกระบวนการในการได้มาซึ่งความรู้ ปัญญา และการกระทำ ประกอบด้วย

1) การมีใจจดจ่อ (Mindfulness of heart and intellect) กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงเริ่มจากการมีใจจดจ่อ เป็นการเฝ้าดูและเปิดรับสิ่งที่เข้ามาอย่างมีสติ รู้ตัว เพื่อให้เกิดการรับรู้ที่กระจ่างชัดและเห็นตามความเป็นจริง เป็นสภาวะของการตระหนักรู้อย่างเมตตา ทั้งการกระทำ แรงจูงใจ และความคิด

2) ความสามารถในการเข้าใจ (Discernment) เมื่อมีใจจดจ่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะทำให้เกิดความสามารถในการเข้าใจ คือ การมองเห็นแก่นแท้ของสรรพสิ่ง เป็นการเห็นหรือการรู้ที่ไม่ใช่จากเพียงเปลือกนอก แต่เป็นความสามารถของการแยกแยะที่ถูกต้องแม่นยำ โดยคำนึงถึงแหล่งที่มา ความสำคัญ รูปแบบ และแรงจูงใจ

3) การเห็นคุณค่าและความเข้าใจ (Appreciation and understanding) เมื่อมีใจจดจ่อและความสามารถในการเข้าใจแล้ว สิ่งที่ตามมาคือ การเห็นคุณค่าและความเข้าใจ เป็นความรู้ที่ไม่ได้เกิดจากการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ แต่เป็นความรู้ที่รับได้ด้วยหัวใจ ซึ่งมีความถูกต้อง มีคุณธรรม และเป็นสิ่งที่ดี การรู้หรือเข้าใจด้วยหัวใจนี้เป็นการหลอมรวมการรับสัมผัส การรับรู้ ความรู้สึก และจินตนาการเข้าไว้ด้วยกัน

4) การเปลี่ยนแปลงตัวตน (Transformation of self) การนำพาการรู้ด้วยหัวใจ เคลื่อนไปสู่ความคิดและการกระทำ เป็นการหลอมรวมสิ่งที่ได้เรียนรู้หรือมีประสบการณ์เข้าในตัวตนในทันที ทำให้ความคิดนั้นเคลื่อนผ่านความรู้สึกและลงสู่ประสบการณ์ที่มีชีวิตหรือการกระทำ นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงตัวตน ที่เป็นการเปลี่ยนแปลงทางปัญญาและความรู้สึกของผู้ค้นหา ผู้วิจัย และผู้ปฏิบัติ

5) การเปลี่ยนแปลงผู้อื่น (Transformation of others) เมื่อเราได้แบ่งปันสิ่งที่ได้เรียนรู้หรือเปลี่ยนแปลงกับผู้อื่น ผู้นั้นจะเกิดการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน การที่เราได้แบ่งปัน เปิดใจกว้าง เชื่อเพื่อ เมตตา และช่วยเหลือผู้อื่น สิ่งเหล่านี้ช่วยสร้างให้เกิดความเมตตาที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับโลก ไม่เฉพาะกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้นที่เปลี่ยนแปลงแต่เป็นการเปลี่ยนทั้งระบบ ไม่ว่าจะกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ องค์กร สถาบัน สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งโลกใบนี้ก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ในขั้นนี้ของกระบวนการ กล่าวได้ว่า การสื่อสารและการแบ่งปันเรื่องราวสามารถขยายวงของการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนร่วมทุกคน รวมทั้งผู้อ่านรายงานเช่นกัน

การบูรณาการเพื่อการเปลี่ยนแปลงเป็นการดำเนินไปอย่างเป็นลำดับขั้นของการเปิดรับความคิดใหม่ด้วยความตระหนักรู้ เข้าสู่กระบวนการหลอมรวมความคิดใหม่เข้ากับความคิดเดิม เกิดเป็นความเข้าใจต่อสิ่งที่ขับเคลื่อนความคิดใหม่ผ่านความรู้สึกลงสู่การกระทำ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั่วทั้งตัวตนของผู้เรียนรู้ ซึ่งไม่เพียงเปลี่ยนเฉพาะบุคคลนั้นแต่เปลี่ยนทั้งระบบที่บุคคลนั้นสัมพันธ์ด้วย ลักษณะทั้ง 5 ประการ เป็นกุญแจสำคัญในการดำเนินชีวิต การปฏิบัติ และการวิจัย ในทางที่สร้างให้เกิดความก้าวหน้าและการหลีกเลี่ยงการรับรู้ที่บิดเบือนหรือมีอคติ การมีใจจดจ่อ ความสามารถในการตัดสินใจ การเห็นคุณค่า ความเข้าใจ การให้เกียรติ ความนับถือ เหล่านี้เป็นลักษณะสำคัญของการขับเคลื่อนไปสู่การเห็นและเข้าใจในความเป็นจริงของการเติบโตและการพัฒนาบุคคล ทั้งนี้ ต้องผ่านการฝึกฝนและพัฒนาตนเอง เพื่อให้ลักษณะทั้ง 5 ประการ ทำงานได้อย่างเป็นธรรมชาติภายในตัวเรา

ตัวอย่างวิธีการวิจัยที่สัมพันธ์กับการวิจัยที่สร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับผู้วิจัย ผู้ปฏิบัติ และผู้ที่ต้องการพัฒนาตนเอง ได้แก่ การวิจัยเชิงปรากฏการณ์ การวิจัยเชิงประสบการณ์ การสืบค้นแบบร่วมมือ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม งานวิจัยเหล่านี้มีลักษณะสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของนักวิจัย ผู้เข้าร่วม และผู้ฟัง ในการสืบค้นและแสดงออกถึงความเข้าใจที่แท้จริงของประสบการณ์ด้านหนึ่งด้านใดของมนุษย์ โดยผู้คนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทุกคนจะเกิดการเปลี่ยนแปลง

4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นทางเลือกใหม่ของวิธีการพัฒนาและการเรียนรู้ที่ถูกนำมาใช้กันมากขึ้นในลักษณะของกระบวนการวิจัยบนฐานของปรัชญาและคุณค่าที่เน้นคนอยู่ที่ศูนย์กลาง และมีจุดยืนที่จะสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ให้แก่ประชาชน ด้วยกระบวนการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมผ่านวิธีการวิจัยเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของบุคคลและสังคม (พันธุ์ทิพย์ รามสูต, 2540)

สิทธิรัฐ ประพุทธนิตสาร (2546) เสนอข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นการวิจัยและพัฒนาในรูปแบบหนึ่งที่ทำกับชุมชนและมีการเชื่อมโยงส่วนที่เป็นการวิจัยและส่วนที่เป็นการพัฒนา (การแก้ปัญหา) เข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาจากคนที่อยู่กับปัญหาโดยใช้การรวมกลุ่มรวมพลัง ดำเนินการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ อาศัยความร่วมมือจากนักวิชาการและนักพัฒนาจากภายนอกชุมชน ใช้กระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาขีดความสามารถของคนอยู่กับปัญหา

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วยการทำงานร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 ฝ่าย คือ ชาวบ้าน ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่กับปัญหา นักพัฒนา ที่มีภารกิจในชุมชน ทั้งจากหน่วยงานรัฐ เอกชน หรือองค์กรศาสนา และนักวิชาการที่เป็นนักวิจัย ผู้ต้องการแสวงหาองค์ความรู้แบบใหม่ เพื่อแก้ปัญหาต่างๆในชุมชน โดยมีกระบวนการที่เฉพาะเจาะจงกับปัญหาหนึ่ง ทั้งนี้ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมอยู่บนฐานของการมองความจริงว่าเป็นสิ่งที่ถูกผลิตขึ้นทางสังคม ซึ่งทฤษฎีหรือองค์ความรู้เกี่ยวกับโลกของนักวิทยาศาสตร์ไม่จำเป็นต้องถูกต้องใช้ได้ หรือมีเหตุผลมากเกินไปกว่าเป็นองค์ความรู้ของการรับรู้โลกที่ตนสร้างขึ้นมาอธิบาย ดังนั้น ทฤษฎีความรู้จึงเป็นพลวัตทางสังคมที่สามารถปรับเปลี่ยน พัฒนา กระบวนการตรวจสอบและสืบค้นใหม่เสมอ และองค์ความรู้หนึ่งได้ถูกสร้างขึ้นมาจากอิทธิพลของสถานการณ์ที่เฉพาะ กล่าวได้ว่า กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการสืบค้นองค์ความรู้ใหม่ที่ปรับเปลี่ยนไปตามบริบท และเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม โดยผู้คนที่อยู่กับปัญหาหรือปรากฏการณ์นั้นเป็นผู้ผลิตสร้างความรู้ขึ้นเอง

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่อาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยแนวคิด 2 ประการ คือ 1) ปฏิบัติการ ซึ่งหมายถึงกิจกรรมที่โครงการต้องการดำเนินการและเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาด้านใดด้านหนึ่ง และ 2) การมีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึงการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายที่ร่วมกิจกรรมการวิจัย ได้แก่ การร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์หนึ่งๆ ร่วมตัดสินใจและร่วมดำเนินการจนสิ้นสุดกระบวนการ ทั้งนี้หลักและองค์ประกอบที่สำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

1) การมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาและการแสวงหาองค์ความรู้ โดยให้มีส่วนร่วมตั้งแต่การคิด การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การประเมินผล และการได้ประโยชน์

2) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจำเป็นต้องมีการกระทำ ซึ่งเป็นการเชื่อมต่อระหว่างองค์ความรู้กับปฏิบัติการในแง่ของการพัฒนาแบบคิดไปทำไป และคิดเพิ่มเติมทำเพิ่ม ซึ่งให้ความสำคัญกับกระบวนการหรือการถอดประสบการณ์ซึ่งถือว่าเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญ

3) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเน้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้คนที่เกี่ยวข้องมากกว่าตัวองค์ความรู้ที่มีความเป็นพลวัต

กระบวนการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้นประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างความสัมพันธ์แบบหุ้นส่วน 2) การวิเคราะห์ปัญหาแบบมีส่วนร่วม 3) การวางแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และ 4) การปฏิบัติและถอดประสบการณ์แบบมีส่วนร่วม ซึ่งสมอาจ วงษ์ชมทอง (2536, อ้างถึงใน สิทธิณัฐ ประพุทธนิตสาร, 2546) แสดงทัศนะเกี่ยวกับ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นกระบวนการที่มีชีวิต มีความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้ ไม่สามารถกำหนดเวลา และไม่สามารถกำหนดกิจกรรมล่วงหน้าได้ ซึ่งกระบวนการของการแสวงหาความรู้และการกระทำนั้นดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและไม่สิ้นสุดในหนึ่งวงจร หากแต่ดำเนินไปตราบเท่าที่ยังมีการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชน ที่สำคัญการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมต้องเริ่มจากการที่คนรู้สึกต่อปัญหาไปสู่การคิด ความเข้าใจ และการกระทำซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในตัวเองและชุมชน ทั้งด้านปัญญา จิตใจ และมีมิติด้านกายภาพ สิ่งแวดล้อมอื่นๆ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสร้างให้เกิดชุมชนของการวิพากษ์ตนเอง (Self-critical communities) ของผู้คนที่มีส่วนร่วมและร่วมมือ ในวงจรของการวางแผน การปฏิบัติการ สังเกต และการสะท้อนความคิด ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นระบบ ทั้งนี้ กระบวนการสามารถเริ่มต้นด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลในขอบข่ายที่สนใจ สะท้อนความคิดต่อข้อมูลที่ได้มา และวางแผนสำหรับการปฏิบัติที่จะสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือ

2) การสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวงกว้าง เก็บข้อมูลในสิ่งที่เกิดขึ้น สะท้อนความคิด และปรับแผนการปฏิบัติใหม่

ทั้ง 2 วิธีการนี้หากเกิดขึ้นบนฐานของการคิดและการปฏิบัติอย่างเป็นระบบแล้วจะทำให้ปัญหาของชุมชนปรากฏขึ้นซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติของผู้คนในชุมชนในทางที่จะแก้ไขปัญหาและสร้างให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน (McTaggart, 1989)

สิ่งสำคัญประการหนึ่งของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ การถอดประสบการณ์ เพื่อค้นหาองค์ความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนปัญหา อุปสรรค และทางแก้ไข อันเป็นผลจากการปฏิบัติ การถอดประสบการณ์เป็นการทบทวนการทำงานและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเพื่อเข้าสู่การคิดใหม่ในวงจรใหม่ สิทธิณัฐ ประพุทธนิตสาร (2546) นำเสนอผลของการถอดประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับ 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายนักวิชาการ ที่ต้องการองค์ความรู้เกี่ยวกับปัญหา สาเหตุทางแก้ และผลของการแก้ไข ภายใต้งैื่อนไขที่หลากหลายในอันที่จะไปพัฒนาทางวิชาการต่อเพื่อประโยชน์ระดับกว้างต่อไป ฝ่ายนักพัฒนา ที่ต้องการองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการ วิธีการ

วิธีปฏิบัติของการแก้ปัญหาเพื่อจะได้นำไปปรับปรุงนโยบาย แผนงาน / โครงการ และกลยุทธ์ของการพัฒนาตามภารกิจหน้าที่ต่อไป และฝ่ายที่ 3 คือ คนในชุมชน ที่จะได้ขีดความสามารถหรือประสบการณ์ในการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ ทางแก้ และการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา นั้น การถอดประสบการณ์โดยการจัดเวทีเสวนาเพื่อทบทวนผลการทำงานที่ผ่านมากจะปฏิบัติใน 2 ลักษณะ คือ ระหว่างการปฏิบัติตามแผนและหลังจากการสิ้นสุดการปฏิบัติตามแผน โดยการตั้งคำถามให้กลุ่มสะท้อนความคิดต่อการปฏิบัติที่ผ่านมา

เนาวรัตน์ พลายน้อย (2546) นำเสนอ กระบวนการถอดบทเรียน (Lesson-learned) เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับปฏิบัติการที่ปฏิบัติไปแล้วเพื่อหาแนวทางรักษาจุดแข็งของปฏิบัติการและพัฒนาการปฏิบัติให้ต่อเนื่องรวมทั้งหลีกเลี่ยงความผิดพลาดซ้ำรอย การถอดบทเรียนเป็นการดำเนินการอย่างเป็นระบบโดยนักวิจัยทำหน้าที่ตั้งโจทย์หรือประเด็นสำคัญให้ผู้มีส่วนร่วมชกคิดอย่างเป็นระบบมากขึ้น ผ่านกระบวนการสนทนากลุ่ม สรุบทบทเรียนที่ได้ และจัดส่งให้สมาชิกในกลุ่มตรวจสอบ คำถามหลักๆที่ใช้ในการถอดบทเรียนหรือถอดประสบการณ์ ได้แก่ เราวางแผนกันไว้อย่างไร อะไรคือจุดหมายของปฏิบัติการ สิ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการ ปัญหา อุปสรรค ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นคืออะไรและทางออกในการแก้ไขเป็นอย่างไร ในอนาคต กระบวนการควรเป็นอย่างไร มีการปรับเปลี่ยนวิธีการอย่างไร

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่แท้จริงจากความร่วมมือของหลายฝ่ายในการดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพื่อแก้ปัญหาอย่างถูกจุดและต่อเนื่อง สร้างให้เกิดการพัฒนาขีดความสามารถของคนในสู่การเป็นผู้มีศักยภาพในการคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหา ภายใต้บรรยากาศของเรียนรู้ร่วมกันและการทำงานเป็นทีม อันจะส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต

5. บุรณาการแนวคิด ทฤษฎี สู่แนวทางในการทำงานวิจัย

การทำงานกับผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้นั้น ครูต้องเข้าใจความรู้สึกของผู้ปกครองและรู้ว่าผู้ปกครองเรียนรู้อย่างไรในฐานะผู้ใหญ่ผู้ซึ่งมีประสบการณ์และมีบทบาทความรับผิดชอบมากมายในชีวิต นอกจากนั้น การเข้าใจทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงจะช่วยครูในการค้นหาแนวทางและกิจกรรมที่เหมาะสมในการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือกับผู้ปกครองเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก งานวิจัยมากมายที่แสดงให้เห็นถึงผลดีของการนำผู้ปกครองเข้ามาเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่โรงเรียนและการดูแลลูกที่บ้านอย่างเป็นทางการเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ประกอบกับความต้องการของผู้ปกครองที่จะเข้าใจลูกอย่างแท้จริงและมีความรู้เพิ่มเติมในวิธีการที่จะส่งเสริมพัฒนาการลูก

ผู้ปกครองเข้ามาเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่โรงเรียนและการดูแลลูกที่บ้านอย่างเป็นทางการเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ประกอบกับความต้องการของผู้ปกครองที่จะเข้าใจลูกอย่างแท้จริงและมีความรู้เพิ่มเติมในวิธีการที่จะส่งเสริมพัฒนาการลูก

Smith (1988) กล่าวว่า ครอบครัวของเด็กเล็กที่มีความต้องการพิเศษ มีความรู้สึกผิดหวัง โดดเดี่ยวจากสังคม เครียด ว้าวุ่นใจ และไม่ได้รับความช่วยเหลือ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ที่ดีของครอบครัวและขีดขวางการพัฒนาเด็ก มักพบว่าครอบครัวเหล่านี้ท้ายที่สุดเกิดการหย่าร้าง ฆ่าตัวตาย และเด็กกลุ่มนี้มักถูกทารุณมากกว่าเด็กปกติ การให้ความช่วยเหลือตั้งแต่ระยะแรกเริ่ม สามารถช่วยให้ผู้ปกครองเปลี่ยนแปลงมุมมองเกี่ยวกับตนเองและลูก เพิ่มพูนความรู้และทักษะในการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการ นอกจากนั้นยังทำให้มีเวลาผ่อนคลายมากขึ้น ความร่วมมือของผู้ปกครองในการช่วยเหลือเด็กนั้นสำคัญมาก ข้อมูลแสดงให้เห็นว่าผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษต้องการการสนับสนุนทั้งกำลังใจและทักษะจำเป็นในการรับมือกับลูก ซึ่งผลของการให้การช่วยเหลือแก่ครอบครัว ได้แก่ เสริมสร้างความสามารถของผู้ปกครองในการปรับใช้แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการให้แก่ลูกที่บ้าน ลดความเครียดซึ่งเสริมสร้างสุขภาวะที่ดีของครอบครัว

ความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่กล่าวมานี้สะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนควรเปิดประตูให้ผู้ปกครองเข้ามาเป็นส่วนหนึ่ง และสร้างแนวปฏิบัติในการประสานความร่วมมือ และสร้างกลุ่มเรียนรู้ระหว่างกันให้เกิดขึ้น ซึ่งการทำงานร่วมกันนี้ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในแง่ของการกระตุ้นให้ผู้ปกครองเริ่มตั้งคำถามถึงความเชื่อพื้นฐานหรือความเชื่อเดิมเกี่ยวกับบทบาทการอบรมเลี้ยงดูลูกของตน และสร้างความเข้าใจใหม่ต่อการเป็นพ่อแม่ที่มีคุณภาพมากขึ้น งานวิจัยของ First and Way (1995) สนับสนุนให้เห็นผลที่เกิดขึ้นกับผู้ปกครองที่สะท้อนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงบางสิ่งที่สำคัญในชีวิตของตน ทำให้ได้พัฒนาทักษะการอบรมเลี้ยงดูลูกและมีโอกาสในการพบปะกับผู้ปกครองคนอื่น ผู้ปกครองบางคนได้พัฒนาการคิดในมุมใหม่เกี่ยวกับชีวิตของตน โดยเฉพาะการคิดแก้ปัญหาในทางที่มีบทบาทร่วมมากขึ้น นอกจากนั้นงานวิจัยนี้ยังเสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมว่า ควรพิจารณาถึงทักษะการคิดและการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงให้ชัดเจนในการวางกรอบปฏิบัติเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายซึ่งมีวิธีการมากมายในการที่จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาการคิดที่แตกต่างขึ้น นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ Barnhart (2005) ที่ชี้ให้เห็นถึงมุมมองและผลของการเปลี่ยนแปลงทางจิตวิญญาณของแม่ที่เลี้ยงลูกซึ่งมีความต้องการพิเศษ โดยใช้วิธีการสืบสอบเชิงคุณภาพในการได้มาซึ่งคำตอบของการเปลี่ยนแปลงของแม่จากการเลี้ยงดู ผลการวิจัยสะท้อนการเปลี่ยนแปลงในทางที่ทำให้ตนมีความเมตตา มีความพึงพอใจ และมั่นใจในตนเองมากขึ้น ตลอดจนการเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่

ผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ การศึกษานำบัณฑิตตามแนวคิดมนุษยปรัชญา ผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ การให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครอง การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นำมาใช้เป็นฐานในการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการให้ การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษ ในการเสริมสร้างให้ผู้เข้าร่วม ในกระบวนการฯทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง ครู หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เกิดการเรียนรู้ที่นำไปสู่การ เปลี่ยนแปลงในทางที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในตนเอง ความเข้าใจต่อเด็ก รวมทั้งการได้มาซึ่ง ความรู้และทักษะในการอบรมเลี้ยงดูเด็กมากขึ้น โดยใช้ 1) แนวคิดทางการศึกษานำบัณฑิตที่ให้ความสำคัญกับบริบทของบ้านซึ่งเป็นหัวใจของการใช้ชีวิต ควบคู่กับการทำงานประสานกันของ โรงเรียนและการบำบัดในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก กับ 2) แนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง เป็นแนวทางในการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครอง